

רוקח היה בענין ספר, "חמדת ימים" אלא נאמר ששני אנשים מ פו ל ין ביוז אותו ביום שמחת תורה. ומאחר שאנו עומדים כאן בעניני שבתאות שב, שבחי הבעש"ט, אציין עוד שני ענינים שבתאיים אחרים בו, שלגביהם יש הבדל בין שתי המהדורות:

בסיפור על מאמציו של הבעש"ט ביום-הכפורים (של שנת תקי"ט) לבטל את גזירת שריפת התל-מוד בעקבות הלשנת הפרנקיסטים (לעיל ברשימה מס' 30) נאמר במהדורה העברית בראש הסיפור: "צעק ואמר ווי כי רוצים ליקח התורה מידינו איך נוכל להתקיים בין האימות אפי' חצי יום ורגו מאד על הרבנים ואמר כי בשבילם הוא שבוים שקר מלבם ואמר כי עמדו למשפט כל התנאים ואמוראים". הדברים, "ורגו" וכו' אינם במהדורת-אידיש. בסוף הסיפור נאמר במהדורה העברית על הפרנקיסטים שהמירו דתם לאחר הויכוח בלבוב: "ומכח אותן שנשתמדו שמעתי מהרב דקהלתינו שאמר הבעש"ט שהשכינה מייללת ואומרת כ"ז [כל זמן] שהאבר מחובר יש תקוה שיהיה לו איזה רפואה וכשחותכין האבר אין לו תקנה עולמית כי כל אחד מישראל הוא אבר מהשכינה" גם דברים אלה אינם במהדורת-אידיש. (והם מנוגדים למה שמסופר בגוף הסיפור).

בסיפור פרשת פטירתו של הבעש"ט (ברשימה מס' 224) מסופר במהדורה העברית, שר' פנחס מקאריץ היה אצל הבעש"ט בחג הפסח האחרון שלו, היינו בשנת תק"ך, "וביום ז' ש"פ [של פסח] בתפילה ראה איך שנגזר על הבעש"ט שיסתלק בקרוב מפני התעצמותו מאד נגד כת הש"ס כמבואר לעיל במעשה יוה"כ כשרצו לשרוף ש"ס בבלי" (לעיל ברשימה מס' 30). — דברים אלה אינם במהדורת-אידיש. ואף לא נזכר שם כלל נוכחותו של ר' פנחס מקאריץ בשעת הפטירה. ענין שבתאי אחר שנכלל בשתי המהדורות (ברשימה מס' 153): "שמעתי מהרב דקהלתנו שכלה הבעש"ט להרב דק"ק ביטשוב (במהדורת-אידיש: בישוף) שהשוחט שלו מן כת ש"ס ימ"ט (במהדורת-אידיש: פון דר כת שבתאי צבי") והוא מאכילו טריפות כי לאחר שמראה לו הכנין מכה בסכין על קורנס כדי לפגמו, ובדק אחריו הרב וכן היה". ועיין גם בסעיף 2 הסמוך.

2. תפלתו של ר' דוד פורקעס ביום-הכפורים בבית-מדרשו של הבעש"ט (לעיל ברשימה מס' 27)

... וכשבאו אנשי הקהלה סיפ-
רו לי איך שפ"א ביה"כ
בהשכמה לא בא הבעש"ט
לבית המדרש כפי המנהג
ביה"כ להתפלל בהשכמה והי'
שוהה עד בוש על היום והמ'
תינו עליו מלהתפלל ואח"כ
בא וישב על מקומו והיה
ראשו על הסטענדר מקים
ראשו ומניח ראשו מקים
ומניח כמה פעמים ואח"כ רמו
שילכו להתפלל לפני התיבה
ובא ר' דוד הנ"ל נר' דוד
פורקעס] להתפלל כי הוא הי'
מתפלל בימים נוראים וכשבא
סמוך לתיבה התחיל הבעש"ט
כבוזות בפני כל עם ועדה
ואמר בזה הלשון וכן אשמאי

אמאל אום יום כפור איז דר בעל שם ניש גיקומן אין בית המדרש וזיין סדר
פלעגט צו זיין קומן גאנץ פריא און מען האט גיווארט און מען האט נישט אן גיהובן
דאונן עס איז שון גאנץ שפעס אויף דעם טאג גוועזן דר נאך איז ער געקומן אין בית
המדרש אריין און האט זיך אנדיר גיוועצט ביין שטענדר און האט גלייבט דעם קאם
אויף שטענדר און ווידר אויף גיהובן אויף קאפ אזא און האט ער גיטאן פיל מאל עס
האט גווערט איין צייט: דר נאך האט ער אווינק גיטאן אז מען זאל זיך שטעלין
דאונן מען האט אפ גידאונט שחרית: און צו מוסף פון יום כפור מלפניס תמיד
הרב רבי דוד פורקעס מתפלל זיין: האט דר בעל שם אנשריא גיטאן אז מען זאל זיך שטעלין
דאונן מוסף איז דעם עולם אפליאה גוועזן מען האט חוואל גוייטס אז דוד איז
אמתפלל תמיד נאר ניש מיין מהאט גיהערט ער זאגט ווער וועט דאונן זיך אהייט
האבן זי מורא גיהאט אים צו ענטפערן עש האט און גווערט איין צייט נאך ער האט
אלץ גיואגט ווער וועט דאונן מוסף ביז מען האט זיך גימוזט אן ווער דוד איז
דאך אמתפלל. האט דער בעל שם אן גיהובן צו זיידן להרב רבי דוד פורקעס
זודלירייט דוא דוד דוא וועסט דאונן מוסף אום יום כפור וויא קומט דאונן עס
האט גווערט ערך חצי שעה האט ער אים אלץ מבוה גוועזן וואס מען קען נאר ניש
דר שרייבן דעם עולם האט זייער פאר דראסן מען זאל און מבוה זיין אין פנים
בפרט און אתלמיד-חכם וצדיק ובפרט אום יום כפור נאר מען האט זיך מורא
גיהאט דר פחד פון אים איז זייער גרוש גוועזן האט קיינר נישט געדארפט זיין דא

בין אלה הולך וביוה וגיוה
 חזו: ערן חצי שעה והיה
 רצה לחזור ולילך מן העמוד
 כי הישב חרה עד מאוד כי
 שם שם חיו ראה בי דבר
 כזה וגער עליו ואמר עמוד
 התפלל להתפלל ובכה ולא
 הי ידע מה שהוא מדבר רק
 שזקק ובה כי שבר לבו
 מזה ואח"כ במוצאי י"ה"כ
 הלך ר"ה וזו מימ ז"ל אל
 בבעש״ט ואמר לו רבינו מה
 רצו כי דבר מגונה ח"ו ענה
 וזמר ח"ו לא ראיתי כך כל
 זה כשמות ראיתי להם
 על הדרך מקום שהתפלל
 פלג לקבל כל התפילות
 ח"ו ואמרתי בלבי למה אילך
 להתפלל ולמסור לו התפילות
 ח"ו וע"כ שהיתי מלהתפלל
 וזל פניתי ודך אחד שילכו
 התפלות בזה הדרך ולא יוכל
 להציל בהם וע"כ יראתי פן
 דר יבטו בלבך ויקלקל ח"ו
 וזמר ושבתי את לבך בכדי
 שלא יהיה לך שום מחשב
 זה בלבך ואח"כ צויתי לך
 להתפלל.

נאך זאגט דר בעל שם או עש האט קינר צו דאחונן גיטא חאשוי דוא רבי דוד האט
 ביא זיך רבי דוד זייער צו בראכין דש הארץ ער האט גמיינט או דר בעש״ט האט
 אוף אים עפיש דר זעהן איין דבר עבירה גדולה און האט זיך גשטעלט דאחונן מיט
 אלב נשבר און האט זייער גיחיינט בבכיה רבה אין דער תפלה חאש ניש צו דר
 שרייבן און עש איז גיקומן מוצאי י"ה"כ איז דער עולם גיקומן צום בעש״ט ח"ו דר
 טרר איז גוועזן האט דר בעש״ט דר ציילט דיא מעשה פאר דעם גאנצן עולם די מעשה
 איז אווא גוועזן דר רבי דוד האט זיך מכין גווען מיט גרוש הכנה און מיט גרושי
 תעניתם און האט גיפאסט משבת לשבת קודם ר"ה וי"ה און אין זין האט ער גיהאט
 אז עש וועט קומן צו תפילת מוסף י"ה"כ וועל איך מיך שפארין אווא לאנג און איך
 וועל מיך מוסר נפש זיין אז משיח זאל קומן היינטגש יאר און דאש האט דאך קיין
 שום ילוד איש ניש גיחייסט: אבר דר ס"ם האט זיך אבר זייער שטארק גשטארקט און
 האט זיך אוך גיחאלט מוסר נפש זיין און האט גשטעלט זיך מיט נאך שומרים אוף
 אלי וועגן ח"ו די תפלות גיין ארוף מע זאל ניש לאזן קיין שום תפלה ארוף און מען
 זאל אוועק תאפיין אלי תפלות דרום האב איך ניש גיחאלט גיין דאחונן איך האב גיטראכט
 חאש זאל איך גיין אין בית המדרש דאחונן מען זאל געבן דעם בעל דבר תפילות
 ביז איך האב גימאכט איין אנדרן וועג אוף תפלות בין איך ערשט גיגאנגן אין
 בהמ"ד דאחונן אז עש איז צו מוסף גיקומען האב איך מורא גיהאט רבי דוד וועט
 זיך וועלן שטעלן דאחונן מוסף מיט זיין כחנה חאש ער האט זיך מכין גוועזן וועט
 דר שטן בעל דבר זייער שטארק מקטרג זיין און וועלן טאן זייני פעולות מיט גרוש
 כח שלעכט טאן כלל ישראל ח"ו חארום די צייט איז היינט ניש פון משיח מן דארף
 טראכטן גאר אנדרש צו דר ראטווען כלל ישראל זי זאלן עפיש אחיוה האבן בין
 העמים ח"ו מען דארף נאך עטלכע צייט און עטלכע יאר ח"ו אזוי די שרים ממונים
 פון דעם יאר זאגן און האב איך גימוזט דעם רבי דוד אראפ ווארפן פון זיין מחשבה
 חאש ער הט זיך מכחן גווען ער זאל שון גאר משיח אין זיגן ניש הבן ער זאל מיינן
 אז איך האב אוף אים עפיש דר זעהן: אבר באמת זאג איך פר אלי אז איך האב דאש
 גמיינט לטובת כלל ישראל חארום אדרבה ווייל דר רבי דוד איז איין גרושר מאן
 וצדיק האט פר אים דר ס"ם זייער מורא גיהאט חאלט ער חלילה עוקר גווען חלילה
 וחס וחס ניש צו דר שרייבן עש זאל גאר ניש קשה זיין חאש איך האב אים מבוה
 גווען: און הרב רבי דוד האט מודה גווען אז דאש איז אלץ אמת אזו ח"ו דר בעש״ט

האט גיזאגט און אזו האט ער זיך מכין גווען און האט זיך איין גשפארט אין זיין דיעה קודם ר"ה וי"ה.

דר דוד פורקעס, שעליו מסופר בסיפור זה, היה יחד עם חברו ר' וואלף קיצעס, מהחסידים הסג-
 פנים שקדמו לבעש״ט, וישבו שניהם במזיבו. תחילה לא החשיבו את הבעש״ט בבראו למזיבו,
 מחמת השם שקראו אותו בעש״ט (ובנוסח מהדורת-אידיש: „איז ער גאר ניש חשוב גווען בייא די
 חסידים בייא רבי וואלף קוציס און רבי דוד פורקעס מחמת דעם גאמן וואש ער האט זיך גילאזט
 חזק מיט דעם גאמן בעל שם עס שטייט ניש אן אזווא אנאמן צו איין צדיק“), כלומר, משום שלא
 היה בעיניהם אלא עושה-נפלאות בלבד ולא מנהיג רוחני, אולם לאחר מעשה שהיה נצטרפו אליו
 וזהו מאז מהמקורבים ביותר לבעש״ט, כמסופר בסיפור אחר (עיינ לעיל ברשימה, מס' 128).

בנסתאות סיפור זה במהדורה העברית ובמהדורת-אידיש שונות לא רק בפרטים מרובים אלא
 בצבם מהותם. נתבונן תחילה בפרטים: במהדורה העברית נתרשח המעשה לפני שעמדו להתפלל
 מלל בהשכמת יום-הכפורים, היינו לפני תפילת פסוקי-דזמרא ושחרית, — ואילו במהדורת-אידיש
 לפני תפילת מוסף, וזה מסתבר יותר, כי לתפילת מוסף בימים נוראים הקפידו במיוחד שיהא הש"ץ
 גם-חשוב; לפי נוסח המהדורה העברית ניגש ר' דוד פורקעס מאליו לתיבה, כי היה עובר לפני

התיבה מדי שנה בשנה, — ואילו במהדורת-אידיש נאמר, שהבעש"ט שאל וחזר ושאל בקול רם: מי יעבור לפני התיבה? ודבר זה היה לפלא בעיני קהל-המתפללים, שהרי לר' דוד פורקעס והתחזקת חזקה על כך; במהדורה העברית נאמר, שהבעש"ט ביוזא אותו מאד עד שקראו, "זקן אשמאי", — ואילו במהדורת-אידיש נאמר, שביוזא אותו בכל מיני בזיונות שאין להעלותם על הכתב; במהדורת-אידיש נוסף כאן עוד, שקהל-המתפללים רגזו על הבעש"ט שנהג כך לגבי תלמיד-חכם וצדיק בעצם יום-הכפורים, אלא שפחדו להביע בדברים את מורת-רוחם — מה שלא נזכר במהדורה העברית כלל.

ועתה לעצם ההבדל המהותי בין שתי הנוסחאות: לפי נוסח המהדורה העברית חזו הבעש"ט שיש קטרוג בשמים, וחשש שאם יתפלל ר' דוד פורקעס תוך בטחון בתפילתו, יכניס השטן בלבו רגש גאווה ועל-ידי-כך יעכב התפילות מלעלות לפני שוכן מרומים, ולפיכך הטיח הבעש"ט בפניו דברי זלזול ובזיוזי כדי לשבור את לבו, וכבר אמר דוד המלך במזמורו: לב נשבר ונדכה אלהים לא תבנה (תהלים נ"א, י"ט), ובכך סלל דרך לתפילתו. (סיפורים דומים מספרים החסידים על כמה וכמה צדיקים עד ימינו). — ואילו בנוסח מהדורת-אידיש נתרחש כאן ענין אחר לחלוטין: ר' דוד פורקעס הכין את עצמו עד מאד לתפלה זו ימים הרבה, צם כמה צומות, ואף התענה משבת לשבת, ונזכר בלבו להתעצם בתפילתו ביום-הכפורים, עד כדי מסירות-נפש, שיבוא המשיח בשנה ההיא ולא הודיע על כוונתו לשום איש. ואילו הבעש"ט שידע מחשבתו של ר' דוד פורקעס, חשש מאד שהיה עשוי להזיק ולא להועיל, "כי הימים אינם ימות-המשיח, ויש ליתן את הדעת תחילה להצלת כלל ישראל שתהיה לו אחיזה בין העמים שעדיין אנו נאלצים לישב ביניהם כמה שנים". (דברים בחרים מאד!). לפיכך בלב הבעש"ט את מחשבותיו של ר' דוד פורקעס, כדי שלא יוכל ליתן את דעתו בתפילתו כלל לעניני משיח. והבעש"ט הוסיף להסברו, שלא נתכוון במעשהו אלא, "לטובת כלל ישראל". ועוד הוסיף הבעש"ט לומר, שאילו הצליח ר' דוד פורקעס במעשהו, וואלט ער חלילה עש' גווען חלילה וחס וואס גיט צו דר שרייבן". מה פירוש הדברים העוזים הללו?

לדעתי כך היא כוונת הדברים: הבעש"ט ראה שהתעוררות תנועה משיחית נרחבת בימים ההם עשויה להביא חס-ושלום לידי שמד. הביטוי "עוקר זיין" באידיש פירושו שמד, ובמיוחד בהקשר דברים זה שבו באו תוך כדי דיבור זה שלש לשונות של זהירות: "חלילה; חלילה וחס; דבר שאין להעלותם על הכתב". אני משער איפוא שהמעשה אירע בימי התגברות תנועת הפרנקיסטס בפולין, וקרוב לוודאי שהמעשה אירע ביום הכפורים של שנת תקי"ט, שאז חסידים מן החסידים הראשי-נים שקדמו לבעש"ט סברו שהימים ימי-רצון ויש להתאמץ שיהיו ימות-המשיח. ואילו הבעש"ט חזוה שכל התעוררות משיחית בימים כאלה עשויה להביא לידי שמד, וסבר שבימים כאלה יש לאזן את כל כוחות הנפש ל,אחיזה בין העמים" עד שתבוא השעה.

רמז לכך אני מוצא בעובדה, שבמהדורת-אידיש בא מיד אחרי סיפור זה, ובאותו פרק מס' הסיפור על התאמצותו של הבעש"ט בתפילת נעילה ביום הכפורים לבטל את גזירת שריפת התלמיד בעקבות הלשנת הפרנקיסטים (ברשימה, מס' 30). לגבי סיפור זה ברור שהמעשה אירע ביום-הכפורים של שנת תקי"ט, שהרי נאמר בו על מפלת הפרנקיסטים בויכוח בלובב באותה שנה ולדעתי אירע גם המעשה עם ר' דוד פורקעס באותו יום-כפור, ולפיכך נכללו שני הסיפורים בפרק אחד זה אחר זה: הסיפור על מעשה ר' דוד פורקעס לפני תפילת מוסף והסיפור על תפילת נעילה של הבעש"ט.

ואילו בנוסח המהדורה העברית בולט הנסיון לטשטש את כל ההתעצמות הרוחנית הזאת בענין משיח, והסיפור נצטמק למעשה של בעל-תפילה שהבעש"ט שבר את לבו כדי שתפילתו תתקבל ושני הסיפורים על מאמציו של הבעש"ט בימי-התסיסה ההם שבאו במהדורת-אידיש בפרק א' (פרק י"ט), סודרו במהדורה העברית בריחוק מקום זה מזה, והמעשה על התעצמותו של הבעש"ט עם ר' דוד פורקעס בצורתו המצומקת צורף בפסקא אחת לסיפור אחר על בעל-תפילה במויבה (לעיל ברשימה, מס' 26-27). — ועל שאר עניני שבתאות ב,שבחי הבעש"ט" עיין בסעיף הקודם.

הסיפור על התקרבותו של המגיד הגדול ממזריטש אל הבעש"ט
(לעיל ברשימה מס' 49)

דר מגיד הרב הקדוש מהר"ר דוב בער האש ער איז גהארן מ"מ אין מעזריטש גדול: דר הרב מהר"ר דוב בער איז גהעזן אגרושר למדן מופלג בתורה בגמרא ופוסקים ובחכמת הקבלה און איז גהעזן אגרושר חסיד האש ניט צו דר שרייבן ער האט גיפאסט כמה פעמים משבת לשבת אין וואך נאך דעם אנדרן אז ער הט גיחאונט אין טורטשין איז ער גהעזן אחולה איין און היינשטי חולשה הט זיך גיטראפן אז הרב החסיד המפורסם מהר"ר מענדיל מבאר זללה"ה איז גיקומען קיין טורטשין און איז איין גשטאנן ביים פרנס חודש: און ביין פרנס חודש אין הונטר שטיבל הט גיחאנט הרב מהר"ר דוב בער דר רבי מענדיל איז ארוש גיגאנגן פון דר שטוב אין הויז אריין און איז גקומן לעבן הינטר שטיבל הט ער גיהערט הי דר ר' בער לערנט מיט אהלמוד הי ער הט גיהערט די דיבורים האש גייט ארוש פון זיין מויל און לערנט זענן אים די דיבורים זייער חוול גיפעלן ווארעם ר' מענדיל בארער איז אליין אויך גיחעזן אגרוש חידוש אבעל רוח הקודש ער האט פר שטאנן האש דבורים איז הי ער האט גיהערט די דבורים איז ער אריין גיגאנגן אין הינטר שטיבל אריין ער זאל זעהן ווער איז דר האש לערנט איז ר' מענדיל אריין גיגאנגן אין שטיבל אין הט גשמוסט מיט אים האט ער גיזעהן אז ער איז אגרושר חולי: זאגט רבי מענדיל צו רבי בער איר זאנט איין חולי הט איר דען ניט גהערט אז עש איז פר האנדן איין בע"ש אוף דר וועלט האש ער טוט פעולות פארט צו אים וועט ער אייך בודאי אוך איין פעולה טון ענפרט אים רבי בער (טוב לחסות וכו') עס איז טייטש עס איז בעסר בשעצן אין גאט איידר מען זאל אבטחון האבן אוף מענשן און הט גיזאגט ער חיל ניט פארן דער רבי מענדיל איז אועק גיפארן פון דארטן אז רבי מענדיל איז גהעזן ביין בעל שם האט רבי מענדיל גיזאגט צום בע"ש איך האב גיזעהן זייער אשייני כלי אין טורטשין איין דר ציילט אים: זאגט צו אים דר בע"ש איך זעה אים שוין פון עטלכע יאר און האב זייער חשק אז ער זאל קומן צו מיר ער איז זייער אגרושי זאך ער קאן מקבל זיין איך קאן פון אים מאכן מיין פון הי אלי מיני מענשן: דר נאך איז אויש גיקומן אז הרב רבי בער איז פארט גיפארן צום בע"ש אונטר וועגניש האט ער זיך עטלכע מאל גיחאלט אום קערן ווארעם ער איז אגרושר מתמיד גהעזן האט אים באק גיטאן האש ער איז מבלבל פון דעם לערנן: בקיצור ער איז פארט גיפארן אינטר וועגן ניט זייער הייט פון מעזיבו הט ער געגיינט איין בעל הבית האש איז מקורב גהעזן צום בע"ש ושמו הרבני המופלג הנגיד מהר"ר נטע האט געגיינט דעם רבי בער אין אקריצמע ער האט אום גזעהן איין יודיל מיט קאלטעניש ער האט זייער אשלעכט פנים גיהאט: האט דר מגיד רבי בער גיגעבן שלום לרבי נטע און האט אים גפרעגט אוב איר קאנט עפיש דעם בע"ש ממעזיבו אוב ער איז איין ערלכר יוד זאגט ער יוא פרעגט ער אים הייסט איר ניט אוב ער איז אן דר היים האט ער גיענטפרט ווען ער פארט אועק פון דר היים זאמט ער זיך ניט פיל איז רבי נטע אועק גיפארן פון דר קריצמע און דר וועג פון דעם רבי נטע איז גהעזן אקעגין די וועג האש דר בע"ש דארף פארן קיין מעזיבו הט זיך רבי נטע אנדיר גישטעלט און דר בעל שם האט זיך אויך אנדיר גישטעלט איז רבי נטע אראפ גיקראחין פון דעם וואגין און איז גיגאנגן צום בעל שם צום וואגין שמועסן מיט אים און רידן זאגט ר' נטע צום בעל שם איך האב געגיינט אין קריצמע עפעש איודיל פארט צו אייך הי דר בעל שם האט דאש דר

שמעתי מהרב ויק' וראו
וי' שהיה צדיק בקי פאח
לויץ המעשה איך נתקרב הרב
הסניד הגדול להבעש"ט המ'
ביר צום [צ"ל: צום] ד' או ח'
בעמים משבת לשבת רצופים
והלה מאד פ"א בא ר' מענדיל
בקיך באר לקי טארטשין ונת'
אכטן אצל הפ"ח והמגיד היה
דר בבית קטן סמוך להפ"ח
הנקרא אונטער שטיבל ונכנס
ר' מענדיל לפרוודור להבע"כ
שלו ושמע דברי המגיד שלמד
עם חלמדי א' והוטב בעיניו
הדבורים שלו ונכנס אליו
וראה שהוא חולה מאד ואמ'
לו האם לא שמעתם שיש
בעש"ט בעולם ויסע מעלתו
אליו וירפא אותו והשיב טוב
לחסות בה מבטוח באדם
יבטא ר' מענדיל להבעש"ט
ספר בשבחו של המגיד ואמר
היה בקי טארטשין וראיתי
כלי יפה אמר הבעש"ט ראיתי
אירי מכה שנים ויש לי
דעניעם אליו שיבא אלי ויש
בה נוסחאות איך שבא המ'
יד להבעש"ט אך שמעתי
שדויד לחצוהו שיסע ל'
יבטא וכשבא להבעש"ט
בא אותו יושב על מטתו
ידיו נתן לו שלום וביקש
יבדד ה' שירפא אותו וגער
ב' רבש"ט ואמר אין סוסי
די איכלים מצות ונפל עליו
ה' כחמת חולשה ויצא
ידיו וישב על האצטבא
די' הבית לגנוח וראה איש
חד דר בשנים וקרא אותו
ידיו ואמר לו בבקשה ממך

הערס האט ער זיך אויף גיהאפט אויף דר בויד ארויף און האט אויף גיבן די הענט און האט גלובט און גידינקט דעם עיברשטן און האט גיבעטן און ער זאגט אים איין פעולה טאן און זאגט צו רבי נטע דו וויסט גאר נישט ווער עס פארט מיט און דר רבי בער איז אן גיקומן צום בעל שם הט דר בעל שם אים גיבט דאס בארפשוט האט ער אים גיבעטן ער זאל אים היילן גיט דר בעל שם אגוד מיני פערד עסין קיין מצות נישט איז ער ארויף גיגאנגן מיט איינגעטון דאס ער גיבעטן מענטשן פון דעם בעל שם שמש ליט ויזא זאלין פר אים בעטן און ער זאל אים היילן חאטשי דר בע"ש האט אים גיזאלט היילן האט ער און גימאכט דאס ער האט ביי זיך גיווישט דעם טעם דר נאך איז רבי בער עטלכע מאל אריין גיגאנגן צום בעל שם פלעגט דר בע"ש דר ציילן אלץ מעשות וואס גאר נישט איז (צ"ל: און) ער איז גיפארין אונטער וועגנישט האט ער נישט גיהאט קיין האבן האט מען מיט אים שטין בקומן און נאך אזעלכע נארשקייט וואס דעכט עש איז גאר נישט דאס אנדרי מאל איז ער און גיקומן האט ער דר ציילט זיין שייגען האט אונטער געזען קיין ברויט נישט גיהאט און נאך און אנליכניש דר מגיד רבי בער הט גיזען דעם איז עפיש גאר קיין ממש נישט דא בפרט עש האט זייער באקן גיטאן וואס ער איז מבטל פון לערנין ווי מיר האבן אויבן גשריבן אז ער איז אגרושר מתמיד גיזען ביי אים גיבליבן אין זיין דיעה אז ער זאל אהיים פארין און האט אן גיזאגט דעם פורמאן זאל זיך מאכין גרייט אויף פר טאג אז די לבנה וועט אויף גיין דעם ער אדעק פארין אז עש איז גיקומן פר טאג ער האט זיך מכין גזען צו פארין דעם גיקומן איין שליח פון דעם בעל שם און האט אים גיזאגט דר בעל שם רופט אים איז ער גיקומן צום בעל שם האט ער אים גיהייסן ויצין און פרעגט אים ביישט עפיש איין למדן זאגט ער יוא זאגט דר בע"ש איך האב אויך אזא גיהערט דר נאך פרעגט ער אים קאנשטו עפיש קבלה זאגט ער יוא גייט דר בעל שם אים ביישט אים אשטיקל עץ חיים זאגט דר מגיד איך וועל מיר פרייר איבר זעהן און האט דר איבר גיזען און האט אים גיזאגט זאגט צו אים דר בעל שם זאגן וואנשטו רעדט נאר עש איז איין גוף אן גשמה שטייט אויף איך וועל דיר זאגן וויא דר בעל שם האט אים אן גיהובין צו זאגן איז ער גאר נבהל ומשתומם גוזארין עש איז נאך עפעש אנדרש ער הט אן גיהובין צו זאגן דרויף גרושי סודות התורה זענין מלאכים אראפ גיקומען און דר מגיד האט און גיזען די מלאכים; האט טון דר מגיד אז גישאפט די פיר און איז גבליבן זיין ביין בע"ש: און דר בע"ש האט אים גיזען אבונדער שטיבל צו זיין און דר בע"ש פלעגט אלי פר טאג צו קומן צום בע"ש שטילר הייט און פלעגט לערנן מיט אים סודות התורה: דר חסיד רבי וואלף קיזען איז גזען דר גרעסטער חשוב ביין בע"ש און דר גרעסטער מקורב ער איז גיזען גיזארן וואס דר בע"ש גייט איינר אליין אוועק אלי פר טאג ער האט נישט גיזען וואס דאס בטייט און ער איז גזען אגרושר חקרן איז ער ארום גיגאנגן אים ביי עטלכע פר טאג ביז ער איז גיטראפן אז ער גייט צום מגיד און איז גיגאנגן צום שטיבל וויא דר מגיד זיצט און האט אונטער גיהארכט אונטערן פענצער אין דאס גיהערט דעם בעל שעמט[?] קול אז ער האט גיזאגט וואס ווערט דאס איז כדעם מרכבה. דעם רבי וואלף קיזעט האט זייער פר דראסן און האט צום בע"ש גיזען אזא לאנג ווי ער איז ביי אים תמיד זיין רעכטי האנט האט ער זיך קיין טאל דעם קובע גזען אז ער זאל מיט מיר לערנן און מיט אפרעמדן מענטשן וואס ער איז ערשט גיקומן האט ער זיך קובע גזען צו לערנן: האט אים בע"ש גיזען דעם

לך אל הבעש"ט ואמור לו למה אינו מקיים הפסוק ואהבת' את הגר ואיש בחרו הג' היה ר' יעקב מהנעפאלי ונבמרו רחמיו עליו ונכנס לבעש"ט והי' ירא לומר לו ועשה בחכמ' והלך עד קצה הבית וחזר לצאת ולברוח ובהליכתו אמר איש אחד מרה שחורה יושב לפני הבית ובי' קש' אותי שאומר לרומע"ל למה לא קיימתם ואהבתם את הגר ויצא מן הבית מיד אסף הבעש"ט עשרה אנשים ויצא אליו ופיס אותו ורצה לרפאות אותו בדיבורים ושמעתי מר' גרשון דק' פאוליצ שהבעש"ט הי' הולך אליו כמו שני שבו' עות וישב כנגדו ואמר תהילי ואח"כ אמ' הבעש"ט אליו הייתי רוצה לרפאות אותך בדיבורים כי היא רפוא' קיימת ועכשיו אני צריך לעסוק עמך ברפואות ונתן לו דירה ונתן לו ר"ב זהו' בכל שו"ש על הוצאות שלו והיו ר' יעקב הנ"ל ור' אליהו הולכר' אליו בכל עת לבקרו ופעמים היו מפלפלים בגמ' ותוספת ולא יכול לילך להבעש"ט מחמת חלישות ואחר זמן מועט הת' חיל להבריא והי' הולך לבעש"ט לשלחנו פ"א התעלה והיו מעוררים אותו עד חצי יום ובעש"ט הלך שלשה פע' מים למקוה ושלח לאדון א' רחוק ג' פרסאות וקנה ממנו אבן טוב הנקרא דימאנט בסך שלשים אדומים וכתשו אותו ונתנו לו לשתות ואח"כ בא אליו ר' יעקב וחביריו הג' לבקרו שאלו אותו מפני מה

זאל איך טאן איך האב אבר נאך ניט גיהאט און אכלי וואש זאל קענן מקבל זיין און ווי דר מגיד איך וואלט גערן מיט איטליכן גילערנט אבר איך ווייז זי וועלן ניט קענן מקבל זיין: דר נאך פלעגט רבי וואלף קיצעס און אריין גיין צום מגיד ווייל ער האט גוועהן אז ער איז און גרוש ווי דר בע"ש האט אים גיזאגט אמאל האט אים דר מגיד גיבעטן אז ער זאל זאגן דעם בע"ש אז ער זאל אים לאנג ניט האלטן מיט די רפואות האט רבי וואלף דאס גיזאגט דעם בע"ש: האט ער גזאגט צו רבי וואלף איי ער האט אים מיט דעם ווארט שפל גימאכט איך האב גיזאגט אים מאכן איין בריה חדשה איין נאיא בריה ער זאל שוין תמיד גיזונד זיין היינט קאן איך אים גאר לאסן אבר ער וועט ניט גאנץ גיזונד זיין:

בקיצור דר בעל שם האט גיגעבן רפואות ער איז אמאל זייער שלאף גווארן האט דר בעל שם גשיקט צו איין שר און האט גיקופט איין פערל פון דרייסיג רענדליך און האט צו קלאפט און האט אים איין גיגעבן: און דר מגיד האט דר ציילט אז דש רעכטי קבלת התורה וואש דר בעל שם האט אים מוסר גוועזן אז איך האט אים אן גיהובן צו זאגן פון איין ספר וואש איז גילעגן פון אים נאר דר אן הוב הייבט זיך אן רבי ישראל [צ"ל: ישמעאל] האט גיזאגט מס"ס שר הפנים האט מיר גיזאגט האט ער מיר פריר גהייסן זאגן אז איך האב גיזאגט זאגט ער ניט און איך וועל פון דיר זאגן און האט אן גיהובן צו צעטרין און מיטן זאגן האט ער מיר גהייסן לייגן זיך אין בעט און האט גימאכט ארום מיר איין עיגול און איך האב אים שוין ניט גוועהן נאר איך האב גיהערט און האב גוועהן קולות און בלעצין און פלאקירן פאררטיקי און וויא אויף דעם בארג סיני האבן די ישראל מקבל גוועזן דיא תורה אזוא האט דר בע"ש מקבל גוועזן בפרס וואש גיהער צו זיין נשמה און האט דר בעל שם טוב מוסר גוועזן להרב הקדוש המגיד רבי דוב בער ממעזריטש און ער האט דר איבר אים גיליגט אין בעט און האט איין עיגול ארום אים ווארונד ער וואלט ניט גקאנט אוש שטיין. דר נאך פלעגט דר בעל שם זאגן דברי תורה און איין פירוש אוף כמה מאמרי זוהר וואש זייני לייט האבן אים גיפרעגט אז זיא זענן גקומן להרב המגיד האט ער און אזוא גיזאגט וויא דר בעל שם און האט גיזאגט דאס האב איך אלץ מקבל גוועזן פון דעם בע"ש. און אז עש איז גקומן צום אדוועק פארן האט דר בע"ש גיבענשט דעם מגיד דר נאך זאגט דר בע"ש צום מגיד אז ער זאל אים אוך בענשן האט דר מגיד ניט גוואלט האט דר בעל שם גיגומן דעם מגידש הענט און האט ארויף גיליגט אוף זיין קאפ האט ער אים גימוזט בענשן.

קבלת התורה שכן שמעתי מפי הרב החסיד דק"ק פוליאנה שקיבל מהבעש"ט תורתו השייך לגשמתו בקולות וברקים ועוד ה"א אומר זה הלשון בכל מיני כ"ז [כלי זמר] כנאמר בזוהר הקדוש ואני לא ראיתי בזוהר שיוכור בכל מיני כ"ז בקבלת התורה אבל שמעתי מהרב זה הלשון כמו שקבלו ישראל התורה בכלל כן קיבל הבעש"ט בפרט ואחרי שפ"א שאלו אנשי סגולתו אותו מאמר זוהר ופירש ואמר להם וחזרו ושאלו את המגיד ה"א ז"ל והי' הפירוש מכון כמו שאמ' הבש"ט וסיפרו להבש"ט אמ' כסבורי אתם שהי' יודע בעצמו התורה וכשנסע המגיד ז"ל מהבעש"ט בירך אותו הבעש"ט ואח"כ הרכין הבעש"ט את ראשו שיברך אותו ולא רצה ולקח הבעש"ט את ידו ונתן על ראשו ובירך אותו ע"כ.

בסיפור זה מרובים עד מאד השינויים בין שתי המהדורות, ולא בפרטים קטנים בלבד, אלא אף בכמה ענינים מהותיים, במיוחד בתיאור קבלת פני המגיד ע"י הבעש"ט ותגובתו של המגיד על כך ובתיאור התקרבותם לאחר-מכן. כותב המהדורה העברית מודה בפירוש ואומר: „ויש כמה נוסחאות איך שבא המגיד לבעש"ט, ונראה שקצת מהנוסחאות הללו, שנדחו ע"י כותב המהדורה העברית, נשתירו במהדורת-אידיש.

הי' לו התעלפות ולא ענה אותם דבר ושאלו לאנשי הבית אם לא יצא כלילה ואכזרו יצא ושהה ובא לבית והתחיל להתעלף ושאלו אותו היכן הי' אמר להם בעש"ט שלח אחרי הגבאי שלו בחצות לילה ובאתי ומצאתי אותו יושב וקר קטן על ראשו ומלוכש בעור של זאבים מהופך ושאל אותו אם למדת הכמת הקבלה ואמרתי הן והי' ספר א' מונח לפניו על השולחן וצוה אותו לאמור לפניו בספר זה ובספר הי' התחלה אמר ר"י סח לי מס"ס שר הפנים ואמרתי לפניו עמוד או חצי עמוד ואמר הבעש"ט לא כן הוא אני אר' בר לפניך ואמר לפניו ובתוך כך גודעוץ וקם ואמר אנחנו עוסקים במעשה מרכבה ואני יושב ואמר בעמידה ובתוך הדבורים שכב אותי במטה כמו עיגול ושוב לא ראיתי אותו רק שמעתי קולות וראיתי ברוקים ולפידים גר' ראים והי' כך ערך שני שעות ונתפחדתי מאוד ומוזה הפחד התחלתי להתעלף. ואומר אני הכותב כמדותה לי שזה הי'.

במהדורה העברית נזכרו שני אנשים מחבורת הבעש"ט במזיבות, ר' יעקב מהאניפאלי ור' אליהו, שטיפלו במגיד בראשית בואו, והראשון שבהם אף השתדל שהבעש"ט יקבל את פני המגיד, — ואילו במהדורת-אידיש אין זכר להם. מאידך מופיע במהדורת-אידיש איש שלא נזכר כלל במהדורה העברית, והוא הנגיד ר' נטע, ששימש גורם עיקרי שהמגיד ימשיך בדרכו אל הבעש"ט, והוא שבישר להבעש"ט על בואו.

במהדורת-אידיש אנו מוצאים — מה שאין במהדורה העברית — תיאורי-דמותו של המגיד. כבר בראש הסיפור הוא מתואר כ,למדן גדול מופלג בתורה ופוסקים ובחכמת הקבלה וחסיד גדול עד אין לשער". בפגישתו עם ר' נטע מתואר המגיד כאדם קטן-קומה ששערותיו סבוכות ופניו נפולים. — מענדל מברא, הראשון שעורר את המגיד לנסוע לבעש"ט, נזכר במהדורה העברית בשם בלבד, — ואילו במהדורת-אידיש הוא מתואר כאדם מופלא בעל רוח-הקודש שעמד מיד על גדולתו של המגיד משמע אותו בטארטשין מלמד תורה לתלמידו.

וכן כלולה במהדורת-אידיש העובדה, שהמגיד אף לאחר שיצא לדרכו אל הבעש"ט דעה נכונה פעמים לחזור באמצע הדרך, כדי שלא יתבטל מלימודו. ושוב אנו מוצאים במהדורת-אידיש תיאור שמחתו המרובה של הבעש"ט למשמע הבשורה מפי ר' נטע שהמגיד נוסע ובא אליו. — שתי העובדות לא נזכרו במהדורה העברית.

מאידך יש במהדורה העברית כמה פרטים שאינם במהדורת-אידיש: שקרוביו של המגיד לחצוהו שיסע לבעש"ט; שהבעש"ט קיבל אותו, כשהוא יושב על מטתו ומעיין; שהמגיד התרשם מאד על הבעש"ט שאינו מקיים בו מצוות, ואהבתם את הגר" ושהבעש"ט יצא החוצה לפיט; שהבעש"ט הלך אליו שני שבועות ואמר תהלים; שהבעש"ט נתן לו שנים-עשר זהובים בכל שבוע; שאנשי הבעש"ט הנ"ל, ר' יעקב מהאניפאלי ור' אליהו, היו מפלפלים עם המגיד בגמרא ותוספות; שהבעש"ט הלך שלש פעמים למקוה כדי לעורר את המגיד מהתעלפותו; שהבעש"ט שלח לקרוא למגיד בחצות הלילה, וכשבא אל הבעש"ט מצא אותו מלוכב בעור של זאבים מהופך.

עצם ההתקרבות בין הבעש"ט והמגיד מתוארת בפרוטרוט רק במהדורת-אידיש: שהבעש"ט ירד אליו תחילה בחידות ובמשלים, עד שהמגיד נתן דעתו לעזבו ולחזור לביתו, ובעמדו לנסוע בהשכחה הבוקר שלח הבעש"ט לקרוא לו ושאל אותו אם הוא למדן ואם הוא בקי בקבלה, ושאל אותו פירוש מקום בספר „עץ חיים", וכשפירשו המגיד אמר הבעש"ט שהפירוש נכון, אבל הוא „גוף ללא נשמה", והבעש"ט ביאר לו סודות הדבר, ובדברו ירדו מלאכים אליהם והמגיד ראה אותם; שהבעש"ט היה בא בלילה בסתר לדירתו של המגיד ללמדו סודות התורה; שהדבר עורר את קנאתו של ר' יואל קיצעס, מראשוני מקורביו של הבעש"ט, על שהבעש"ט מגלה למגיד מה שאינו מגלה לו; כשלח המגיד על הבעש"ט שיתחיל לעסוק ברפואתו, אמר לו הבעש"ט שבכך קילקל, שהיה בדעתו לעשות „בריה חדשה", ועתה לא יוכל אלא „להטליא" אותו ולא יהא עוד בריא כל-צרכו.

לבסוף יש להעיר על שינוי מהותי אחר בין שתי המהדורות. במהדורה העברית מסופר, שתלמיד הבעש"ט שאלוהו פירוש מאמר בזוהר, והבעש"ט אמר להם הפירוש, וחזרו ושאלו את המגיד ופירש להם באותו אופן, וכשבאו וסיפרו לבעש"ט, „אמר כסבורים אתם שהוא יודע בעצמו התורה, מזה הבעש"ט הדגיש שכל מה שידע המגיד בעניני סוד, ממנו למד. — ואילו במהדורת-אידיש נאמר, שלאחר שהמגיד פירש כפירושו של הבעש"ט אמר המגיד עצמו: „כל זה קיבלתי מה הבעל-שם". ולפי אפיו של כל הסיפור ברור, שגירסת מהדורת-אידיש היא הנכונה.

לגבי סיפור זה ודאי הוא שנוסח מהדורת-אידיש הוא הנוסח המוסמך, שכן בנוסח זה כבר נזכר הסיפור בשנת תקנ"ה וסיפרוהו בשם המגיד עצמו. אביאנו כאן בשלמותו: „שמעתי מחסיד א' כששמע הרב מ' דוב בער זלה"ה מהשם הגדול של הרב הקדוש הבעש"ט וכל העם נסעו אליו ופועל בתפלתו פעולות גדולות וגוראות והנה הרב מ' דוב בער זלה"ה היה חריף גדול ובקי בכל השם וכל

הפוסקים היו לו עשר ידות בחכמת הקבלה והי מתמיה על דבר השמועה מגדול מעלת הבעש"ט ופעם א' נתיישב בדעתו לנסוע אל הבעש"ט כדי לנסותו כו' ומחמת שהרב מ' דוב בער זלה"ה היה מתמיד גדול בלימוד תיכף כשהי בדרך יום ושנים ולא הי אפשר לו להתמיד בלימודו כמו בביתו התחיל להתחרט על שנסע. והנה אח"כ כשבא אל הבעש"ט זלה"ה וסבר שישמע ממנו תורה והבעש"ט זלה"ה סיפר לו מעשה א' איך שנסע דרך כמה ימים ולא היה לו עוד לתת להערל שלו בעל העגלה ונודמן לו גוי עני א' עם שק לחם וקנה ממנו הלחם כדי לפרנס הערל בעל העגלה שלו עוד ממצעיות כאלה. ואח"כ ביום השני בא עוד אצל הבעש"ט וסיפר לו איך שבדרך לא הי לו עוד שחת לתת להסוסים ונודמן לו כו'. והנה כל המצעיות שסיפר הבעש"ט זלה"ה הי בהם חכמה נפלאה ורבה למבין, והנה הי"ה מ' דוב בער שלא הבין זה ע"כ בא לבית אכסניא ואמר למשרת שלו אני הייתי טפץ לנסוע היום תיכף למקומי אך מפני שהיום רד ע"כ גלין פה עד שתזרח ותעלה מאור הלבנה אזי נסע לדרכי, והנה בחצות לילה כשהבין הרב מ' דוב א"ע לנסוע או שלח הבעש"ט את משרת שלו לקרוא אותו והלך אצל הבעש"ט ושאל אותו הבעש"ט זלה"ה יכול אתה ללמוד והשיב כן וא"ל הבעש"ט וכן שמעתי שאתה יכול ללמוד ושאל אותו הבעש"ט יס לך ידיעה בחכמת הקבלה א"ל כן ואמר הבעש"ט למשרת שלו קח לי ספר עץ החיים והראה הבעש"ט להרב מ' דוב בער מאמר א' בספר עץ החיים א"ל הרב מ' דוב הנה אקח לעיני ולהתיישב כו' ואח"כ אמר להבעש"ט ז"ל את הפס' במאמר הזה וא"ל הבעש"ט איך יודע כלום וחזר ועיין בו כו' וא"ל להבעש"ט הפס' הנכון כמו שאמרתי ואם יודע מעלתו פשט אחת יאמר לי ואשמע האמת עם מי וא"ל הבעש"ט עמוד על רגליך ועמד והנה במאמר הזה היה כמה שמות מלאכים ומיד שאמר הבעש"ט זלה"ה זה המאמר נתמלא כל הבית כולו אורה ואש הי מלהטת סביבותי וראו בחוש את המלאכים הנוכחים וא"ל להי הרב מ' דוב בער ז"ל אמת שהפס' כמו שאמרתי אבל הלימוד שלך היה בלי נשמה. ותיכף ומיד צוה הרב מ' דוב בער את המשרת שלו לנסוע לביתו והוא נשאר שם אצל הבעש"ט ולבד אצלו חכמות גדולות ועמוקות. כל זה שמע מפה קדוש הרב מ' דוב בער זלה"ה.⁴

כאידך ברור שבעל מהדורת-אידיש לא היה יכול לשאוב מתוך ספר, "כתר שם טוב", שהרי יש בסיפורו כמה ענינים אחרים שאינם כאן, אלא שהנוסח שבכתב-יד שממנו תרגם היה דומה באפיו לנסח שבספר, "כתר שם טוב", ורחוק לחלוטין מהנוסח שבמהדורה העברית.

(סוף יבוא)

ניפא לי
ז יקבל את
שלא נזכר
בדרכו אל

מגיד. כבר
דול עד אין
ולים. — ר'
רית בשמו
על גדולתו

רצה כמה
יש תיאור
שתי העוב-

של המגיד
יד התרעם
ה לפייסו;
כל שבוע;
ותוספות;
לח לקרוא

ש"ט דיבר
בהשכמת
תו פירוש
א נשמה",
ש"ט היה
ר' וואלף
; כשלחז
ו לעשותו

שתלמיד
יד ופירש
", כלומר
ת-אידיש
בלתי מפי

בבר נדפס

עם נוסעים
ש"ס ובכל

שתי מהדורות-יסוד של „שבחי הבעש״ט“

מאת

אברהם יערי

(סוף מעמ' 408'394)

4. רבו של הבעש״ט מלמדו כיצד לצאת מהתבודדותו ולהתחבר לבני אדם

ועם זה להשאר בדבקותו

(לעיל ברשימה, מס' 84)

הרב הבעש״ט זצ״ל הט מגלה גוועזן פר זייני העחשטו לייט בסוד אז וי זאלן ביי זיין לעבן נישט אויש זאגן וויא זיין הנהגה איז דאך אלץ גוועזן בהאלטן זיך פאר לייט מיט כל הזאכן ער זאל נישט זיין קיין מפורסם ביין עולם נאר פאר איין בעש״ט מיין נישט האט ער גיזאגט אז ער איז ארוש גיקומן אויף דר וועלט נאך זיין התבודדות אז ער איז גועסין אליין אין גיבערג הט ער גאר נישט גיקאנט ריידן גאר מיט לייט מחמת גרוש דביקות וואש זיין מחשבה איז גאר נישט גוועזן אויף דר וועלט האט אים זיין רב וואש ער האט גיהאט פון דעם הימל וואש הט אים גילערנט תורה האט אים גילערט ער זאל זאגן עיטליכן טאג דש קאפיטל אשרי תמימי דרך און נאך עטלכי קאפיטלך וואש ער הט אים גיהייסן זאגן אלי טאג און האט אים גוועזן איין חכמה אז ער זאל קאנין ריידן מיט לייט און זאל פארט נישט בטל זיין פון זיין דביקות וואש ער זאל תמיד מיט זיין מחשבה בהעפס צו השי״ת און דר בעל שם הט אנוא גיטאן און הט אלי טאג דש גיזאגט.

שמעתי מהרב דק״ק פולגאי שהבעש״ט לא הי' יכול לדבר עם בני אדם מחמת דביקותו והי' מדבר חוץ לשיטה ולמד אותו רבו שלו הידוע שיאמר בכל יום קאפיטל אשרי תמימי דרך ועוד כמה קאפיטלעך תהילים רשומים והי' אה לו חכמה ועי' כן התחיל לדבר עם בני אדם ולא נתבטל דביקותו והי' אומר בכל יום אותן הקאפיטלעך תהילים.

במהדורת-אידיש נוספה כאן בראש הסיפור ידיעה חשובה, — שאינה במהדורה העברית — שהבעש״ט ביקש את מקורביו החשובים שלא יגלו בחייו את הנהגותיו ומדרגותיו, כי אין הוא רוצה להיות ידוע בחייו אלא כבעל-שם בלבד. גוף הסיפור שבמהדורה העברית הוא סתום, הוא מובן ובהיר במהדורת-אידיש: הבעש״ט חשש לצאת מבדידותו ולבוא בחברת בני-אדם, אבל רצה לצאת מבדידותו ועם זה להשאר בדבקותו, ואת זה לימד אותו „רבו הידוע“, היינו אחיה השילוני, להשיג באמצעות אמירת מוזמור „אשרי תמימי דרך“ ושאר מזמורי-תהלים, כלומר, ע״י מידת התמימות אפשר להישאר בדבקות אפילו בחברת בני-אדם.

5. הבעש״ט מלווה את הרב ר' יחיאל למקום רבנותו בהורדנא

(לעיל ברשימה מס' 151)

שמעתי מהרב דקהלתינו שהוליד הבעש״ט את הרב ר' יחיאל מיכל על הרבנות דק״ק הוראדני ובליל ששי תעו בדרך והיה חשכה מאד ממש לא ראו איש את אחיו וירד הבעש״ט מן העגלה לחפש הדרך ואח״כ אז הרב הגאון החסיד רבי יחיאל איז גיווארן הוראדנא [צ״ל: הוראדנא] רב איז דר בעש״ט מיט אים גיפארן אז רבי יחיאל איז גיפארן אויף דעם רבנות אין וועג דאנרשטיג אויף דר נאכט זענן זי פאר בלאגוויט גיווארן און עס איז

4. כתר שם טוב, חלק שני, זאלקווא תקנ״ה, בדף שלפני האחרון. ואין בידי שהות לבדוק אם גם סיפור זה נכלל באחד מספרי ר' יעקב יוסף הכהן מפולנאה, כרוב הדברים שבספר זה, ואם לאו. (הערה זו נשמטה בסוף ההספד הקודם, בעמ' 407).

בפישוט ידים ורגלים על הארץ ובוכה בכי גדולה
ומורט את שערות ראשו ואמר כי יחללו חיי שבת
ואמר הרב הג'ל אילו לא ראינו בו אלא דבר זה שבכה
בכיה גדולה מחמת חילול שבת דין ואח"כ באו לק"ק
הוראדני ודרש הרב בשבת וכו'. מחלל שבת. זיין: האט רבי יחיאל גיזאגט צו זייני לייט
זעהט נאר דש צדקת פון אים אז ער וויינט אזו שטארק
אז בעט אז ער זאל נישט מחלל שבת זיין אזו אליין וויל ער זיך נישט העלפין אז זי זענן אן גיקומן קיין הוראדני האט
הרב ר' יחיאל גידרשט די ערשטי דרשה ווי דר סדר איז וכו'.

בנוסח המהדורה העברית של סיפור זה, שתחילתו הובאה כאן, שכב הבעש"ט בפישוט ידים
ורגלים, בכה מאד ומרט שערות ראשו מחשש שיבוא לידי חילול שבת, וכשראהו ר' יחיאל בכך
התפעל ממראה-עיניו ואמר שהיה כדאי לגסוע עם הבעש"ט כדי לראות במחזה זה בלבד. — ואילו
במהדורת-אידיש, הרב ר' יחיאל לא רק שלא התפעל למראה הבעש"ט השוכב על הארץ ובוכה,
אלא התרעם על כך בפני אנשין ואמר שלא עת בכיה היא אלא עת לעשות ולמצוא את הדרך למחזה-
הפצם כדי למנוע חילול שבת.

6. הבעש"ט מעניש מקפת פרנסת אלמנה

(לעיל ברשימה, מס' 175)

ומחמי מ' אלכסנדר שמעתי
מעשה כזה שהי' איש א' שרצה
ליקח כפר מיד אלמנה א' והי'
כיח אותו הבעש"ט והוא לא
שמע אליו ורכב על סוס אצל
בית הבעש"ט והכה בחלון
ואמר ראו שאני הולך לשכור
את הכפר ואראה מה יעשה
לי אלקים והווי'ל הבעש"ט
דמעות וכשבא לכפר שכר את
הארענדי' בהוספה גדולה וחשב
האדון לכתוב לו הקאנטראקט
ובתוך כך התחיל לכאוב ראשו
ואמר אל האדון ראשי כואב
לי מאוד אמר שב אני לא
אתמהמה לכתוב הקאנטראקט
והמתין מעט ואמר פ"ש
ראשי כואב לי מאוד אמר שכב
על המטה והתחיל לילך מפיו
השקומה שקורין שום וציוה
האדון לעבדו שישליכו אותו
בין החזירים כנאמר אין
מקרבים את האדם אלא בשעת
הנאתו ואין עומדים לאדם

איין דר בע"ש ארם גיגאנגן פון דעם וואגין גיין וזוכין די
וועג און הרב רבי יחיאל איז און אראם גיגאנגן פון דעם
וואגין גיין וזוכין די וועג האט ער אן גיטראפן ווי דר בע"ש
איז גילעגן אוף דר ערד און האט גיזאגט מען זאל נישט
מחלל שבת. זיין: האט רבי יחיאל גיזאגט צו זייני לייט
זעהט נאר דש צדקת פון אים אז ער וויינט אזו שטארק
אז בעט אז ער זאל נישט מחלל שבת זיין אזו אליין וויל ער זיך נישט העלפין אז זי זענן אן גיקומן קיין הוראדני האט
הרב ר' יחיאל גידרשט די ערשטי דרשה ווי דר סדר איז וכו'.

איין איז גיגיינגין אויש דינגן איין דארף וואש דרינגן איז גיזעשין איין גימיינר
מאן און אמטופל האט דעם בעל שם זייער ביינק גיטאן און הט גרוש רחמנות
גיהאט אוף דעם וואש זיצט אין דארף ווי וועט ער זיך אהין טאן מיט זייני קינדר און
הט זייער גיבעטין אים און גישטראפט אז ער זאל דש נישט טאן און דר הט נישט
גיפרעגט און הט גיזאגט איך וועל בודאי פארט אויש דינגין דש דארף איך פרעג
נישט אויף אייך און נישט אוף איירי שטראף רייד: און איז גיגאנגן אהיים און הט
גינומן אפערד און הט זיך גיזעצט רייטן צום פריץ אויש דינגין די אורענדי: און
אויף להקעים הט ער פיר גיריטין פיר דעם בעל שעמס שטוב און האט גיקלאפט אין
פענצטער און זאגט צום בעל שם אט איך פאר אויש דינגין דיא אורענדי וועלין מיר
זעהן וואש גאט וועט מיר טאן הט שוין דר בעל שם נישט גיוואלט שיקין קיין שד
אז ער זאל אים נישט לאזן דינגין די אורענדי ווארום ער וועט נישט טאן וויא מען
היישט אים ווי אובין איז גישטאנן אז ער האט שון אמאל משנה גוועזן הט דר בעל
שם נאר מתפלל גווען אז ער זאל נישט אויש פירין זייני ביני גידאנקן וואש ער וויל
אויש דינגן די אורענדי ווי ער איז גיקומן צום פריץ און הט גיזאגט ער וויל אויש
דינגין דיא אורענדי און וויל געבן הספה הט אים דר פריץ [צ"ל: פריץ] זייער שוין
צו גינומן און האט מיט אים זייער שון גירעט וויא ער איז שוין משנה גווארן מיט
דר ראטי וויא פיל ער זאל געבן פיר דר אורענדי [צ"ל: אורענדי] און דר פריץ האט
גוואלט אום שרייבן איין קאנטראקט האט אים אן גיהובן עפיש דר קאפ וויא טאן
און זאגט צום פריץ דער קאפ טוט מיר עפיש וויא זאגט דר פריץ זעץ דין אנידר
עש וועט נישט לאנג גיווערן איך וועל דיר אין דר גיך אפ שרייבן דעם קאנטראקט הט
ער זיך אנידר גוועצט: אביר דר קאפ הט אים אן גיהובין מער וויא טאן זאגט ער
צום פריץ דר קאפ טוט מיר אביר זייער וויא: זאגט דר פריץ נישט קשה לייג דין
בייא מיר אוף מיין בעטל ווארום ער איז זייער חשוב גוועזן בייא אים וויל ער נישט
אים איין גרוש הספה הט ער זיך צו גלייגט אוף דעם בעטיל: דר נאך האט ער אן

גיהובין צו תראפין און דר שווייס איז אים ארוש גיגייניג פון זיין מויל: ווי דר פריץ האט דש גועהן ער האט זיך גטראכט ער וועט שוין נישט זיין ביא אים איין ראנדל איין שוין איין גיגייניג זיין חשיבות. האט דר פריץ געהייסן אים ארוש הארפין פון זיין שטוב ארוש פון גאר זיין פודויריע און האט אים געהייסן לאזן דארטן ווי חזורים זענן און האט אים דר נאך אהיים גיפירט און עש האט אים אן גינומן דיא הענט מיט דיא פיס און האט גאר נישט גיקאנט ריידן אויף כלל: דער נאך האט מען גריפן דעם בעל שם אז ער זאל אים היילן: האט ער אים אן גיהובין צו היילן האט ער אן גיהובין אביסל צו ריידן: און דעם האט דר בע"ש אבליג גיטאן אז מען הט זיך גיפארעט מיט מכשפים הט ער אים אוועק גיווארפן פון צו היילן איז ער גיבליבן מיט ווייניק רייד ער האט נישט גיקאנט רעכט ריידן.

בשע' דחקו והביאו אותו לביתו והי' נטולים ידיו ורג' ליו וגם הלשון ניטל ממנו וקראו להבעש"ט לרפאות אותו והתחיל לדבר קצת ובתוך כך הרגיש הבעש"ט שב"ב עוס' קים בנכריות כשפניות לרפ' אותו ומאז ל-מה לילך אליו דא הי' יכול לדבר רק מעט דברים.

בסיפור זה השינויים בין המהדורה העברית ומהדורת-אידיש אינם שינויים שבמהות אלא שינויים בפרטים קטנים: במהדורה העברית, המקופחת היא א ש ה א ל מ ג ה — ואילו במהדורת-אידיש המקופח הוא איש עבי מטופל בילדים; במהדורה העברית נאמר שמפיר של החוכר הרשע, "יצאה השקומה שקורין שו"ם [ריר]", — ואילו במהדורת-אידיש נאמר, שהתחיל נוחר ויצא "שווייס" מפיו; במהדורה העברית נאמר שהבעש"ט גמנע מלרפא אותו משראה שמטפלים בו "בכריות כשפניות", — ואילו במהדורת-אידיש מדובר על "מכשפים"; במהדורת-אידיש מסופר שנכמרו רחמיו של הבעש"ט על המקופח היושב בכפר מה יעשה עם ילדיו המרובים ושהתחנן לפני המקפח שיחדל ממעשהו, — ואילו במהדורה העברית מסופר, שהבעש"ט הוכיח את המקפח, ורק לאחר שהלה העזי פניו כנגדו וכנגד ה' "הזיל הבעש"ט דמעוה"; ועוד כמה פרטים מעין אלה. ומאחר שדווקא לגבי פרטים מסוג זה אין דרכו של מתרגם לשנות, ברור שהמתרגם לאידיש לא תרגם מתוך המהדורה העברית הנדפסת אלא מתוך כתב-יד שלפניו.

7. הסיפור על יחסו של ר' נחמן מקוסוב אל הבעש"ט

(לעיל ברשימה, מס' 207)

הרב מוהר"ר נחמן קאסווער פלעגט קריגין פרייר מיט דעם בעל שם פון דעסע וועגן אז ער האט גיהערט ריידן עפיש אויף דעם בעל שם איז ער זייער ברוגז גוועזן און האט גיזאגט אויף דעם איין משל: איין מאל האט איין מדינה גהאלט מאכין איין קרוין צום מלכות: האבן זייא גישטעלט מענטשין ממונים וואס זאלן אויש שטיין די הוצאה פון דר גרושר קרון און אלי בדערפניש וואס מען דארף האבן צו דר קרון ווארום זייא האבן גהייסן מאכין דיא קרון מיט גרושי קינדן מען האט גידארפט האבן פיל זאכן אויף דר פאבריקע פון דר קרון און האבן גשטעלט אויף איטלכר זאך ממונים וואס זאלן פירן מאטעריע און האלץ און קילן: און האבן אפגימאכט צווייא גרושי בעל מלאכות זייא זאלן חייזן וויא דיא בעל מלאכות זאלן מאכין די קרון און מיט וואס פו גשטאלט און מיט וואס פו איד לעש מען זאל דאש מאכין: עש איז גיקומן צו דעם מען זאל אויש מאלן וויא בעל זאל שטעלין דעם גרושין אבן טוב האבן זיך אן גיהובין דיא צווייא גרושי בעל מלאכות מפלפל צו זיין וויא מען זאל וועגן דעם גרעסטין אבן טוב ור האט גיזאגט דא און דער האט גיזאגט דא און האבן זיך צו קריגט: דיא ממונים וואס בעל זאל

(הרב מ' נחמן קאסווער היה מתנגד להבעש"ט)⁵.
פ"א שמע הרב מוהר"ר מאנ"ש שהיו מדברים טרה על הבעש"ט והיטב חרה לו עד מאד עבור זה. ואמר להם משל ע"י. פעם א' עשו שני שרים גדולים כתר להמלך והוציאו עליו הון רב. וכאשר באו לגמור את הכתר נפל ביניהם מחלוקת איך להעמיד האבן טוב זה אומר בכה וזה אומר בכה. וכאשר נעשה מריבה ביניהם עבור זה עבר

5 מלים אלו באו במהדורה העברית בראש סיפור אחר על פגישת ר' נחמן מקוסוב והבעש"ט, שקדם לסיפור שדוכא כאן בשלמותו — ובמהדורת-אידיש באו מהסיפור הראשון רק מלים אלו שצורפו לסיפור שלאחריו בצורה סנדל ביותר. אופי ההוספה במהדורה העברית בולט איפוא כאן ביותר.

8. ר' אברהם אבא, אביו של ר' מנחם מקאריץ והתקרבותו לבעש"ט

שמעתי מהרב דקהלתינו שפ"א הלך ר' פנחס מקארין עם הרב דק"ק ראזנע על פ"ש [פדיון שבויים] שהיה אחד

אין [צ"ל: און] דר בעש"ט האט גהאלטן שבת און
 [צ"ל: אין] קאמינקע. אין איין שטעטל פון דעם אנדערן
 איז נישט ווייט נאר איבער איין וואסיר מען מעג גיין
 אום שבת און הרב רבי אברהם האט דענשט מאל נאך
 נישט גיהאלטן פון דעם בע"ש נאר דעם שבת האט ער
 גיזאגט אז עס האט זיך יוא אוז גטראפן אז איך האלט
 שבת נאהנט פון דעם בע"ש וועל איך גיין צו אים אוף
 שלש סעודות אין דר מנהג איז גווען פון די קאמינקער
 לייט אז דר בע"ש האט ביי זיין שבת גיהאלטן פלעגן
 זיין דעם בעל שם מיט זיינע לייט און פון די אורחים
 וועגן שטעלין אבונגער טיש און די לייט פון דעם
 שטעטל פלעגן זיך וועגן לעבן אבונגער טיש. ווי
 הרב רבי אברהם איז גיקומן אין שטיב אריין האבן די
 קאמינקער לייט אים גיבעטן ער זאל זיך וועגן ביי זייער
 טיש ווארונט זיי האבן גוויסט אז הרב רבי אברהם
 האלט נישט פון דעם בע"ש און אז ער וועט זיצן לעבן
 בעל שעמש טיש טאמור וועט דר בע"ש זאגן תורה
 און אים וועט נישט גיפעלן וועט ער דאך בודאי נישט
 שווייגן. וועט ארויס קומן אקריג איבער דער האכין
 זיין אים גיבעטן ער זאל זיצן ביין זייער טיש פון
 ווייטן פון דעם בעל שם און האבן אים זייער ערליך
 גיהאלטן: לסוף אז דר בעל שם האט אן גיהובן
 זאגן תורה איז הרב רבי אברהם אפיר גיגאנגן פון
 אונטער דעם טיש און האט זיך גישטעלט הערין ווי דער
 בעל שם האט גומר גוועזן האט זיך הרב רבי אברהם
 אן גריפן און זאגט (הוא ולא אחר) דאש איז טייטש
 עש איז אין דעם עולם נישט דא און אצדיק ווי דער בעל
 שם: איז דעם עולם אגרויש חידוש גווען ווארונט מיהאט
 גוויסט אז ער האלט גאר נישט פון דעם בעל שם. האט
 מען אים גיפרעגט וואש האט איר דר ווען אן אים
 וואש איר זאגט (הוא ולא אחר) האט ער גיענטערט איר
 זאלט ווישין איך האב הנטיקי נאכט גיזעהן בחלום
 אז איך בין אריין גיגאנגן אין גן עדן איז גיקומן
 דר שר התורה און האט גיזאגט תורה פון דעם בעל
 שם וועגן און איך גידיינט וואש איך האב גיהערט
 בין איך אמוסטאט גיקומן אהער אוף שלש סעודות
 כדי איך זאל הערין פון אים עפיש תורה: היינט האב
 איך גיהערט די אייגני תורה פון דעם בעל שם פירל
 כהויה אוז ווי איך האב גיהערט אין גן עדן דר איבער
 זאג איך הוא ולא אחר פון דעמאלט אן איז ער גהארין
 פון דעם בעל שם לייט:

קרבן לשניהם נתפס בתפיסה אמר ר' פנחס להרב הג"ל
 שמעתי שהבעש"ט שובת בק"ק קאמינקע נסעה אליו אפשר
 שיהיה תשועה ולא נצטרך לטלטל עצמינו בטלטולא דגברא
 נמנו וגמרו ומהרו להמציא אותו קודם שילך למקוה כי
 אחר המקוה אי אפשר לדבר עמו שום דיבור ואעפ"כ
 מצאו אותו שבא מן המקוה ולבש בגדי שבת בכהמ"ד
 אמרו להם אנשיו התראו וידע בוודאי הצטרכות שלכם אף
 שלא תספרו לו וכ"ע [וכן עשו] ובאו על פתח בהמ"ד
 וכשראה אותם התנענע בידו שילכו ואח"כ שמע ר' פנחס
 שבא אביו מ' אברהם אבא מעבר הנהר לק"ק מאריפאליע
 והלך אצלו כי היה ירא מן ירצה לשבות אצל הבעש"ט
 ואצלו לא היה חשוב הבעש"ט לכלום ותמיד ה' אומר
 לבנו מה אתה נוטע ירא מן לא ינהגו כב' לפניו בדבר אחר
 והוא בודאי יעני לפניו ויהיה לו צער ובושה ח"ו ושאל
 אותו היכן ישבות ואמ' מה לי לילך להבעש"ט אני אשבות
 בכאן ואדרוש כאן ובבוקר כשהתחיל הבעש"ט הודו בא
 לבהמ"ד של קאמינקע ועמד אצל ארון הקודש והבעש"ט
 היה מתפלל לפני התיבה ואביו היה מתפלל בקול רם וירא
 ר' פנחס מן ח"ו יבלבל את הבעש"ט ויגער בו והבעש"ט
 לא דיבר לו מאומה עד אחר תפילות שחרית והיה שבת
 ר"ח והוצרכו להוציא שני ס"ת ולקח הבעש"ט ס"ת אחת
 והס"ת שני לקח אביו והלך אחר הבעש"ט לשולחן וראה
 הבעש"ט שהוא אוחו הס"ת וגער ואמר לאחד קח הס"ת
 מידו ושחק ולא ענה אותו דבר ותמה ר' פנחס ע"ז [על זה]
 ואחר התפלה הלך לעיר שמעבר הנהר אצל הפ"ח ואכל שם
 וישן מעט והלך לבה"כ לדרוש ובעת שלש סעודות בא
 להבעש"ט ואנשי קאמינקע היה המנהג כשהיה הבעש"ט
 אצלם העמידו להם שולחן מן הצד והאורחים יושבים עם
 הבעש"ט על השולחן שבבית וכשראו אותו שבא קראו
 אותו אצלם כי הם הכירו אותו שהוא לעטויק [ליטאן]
 ותיקף בדעתו מן יבלבל את הבעש"ט או יכניס בדבריו
 וקראו אותו ר' אברהם באו ושבו אתנו ונתנו לו צלוחית
 מי דבש וכשהתחיל הבעש"ט לאמור תורה יצא ממקומו
 ועמד נגד הבעש"ט באמצע הבית והציץ בפניו ויר' ר' פנחס
 לומר לו שלא יביט בפני הבעש"ט מחמת כיבוד אב ועמד
 נגד הבעש"ט והי' ר' פנחס בצער וכשפסק הבעש"ט לומר
 תורה חזר ממקומו ואח"כ הדליק נרות ואכלו בשר וחזר
 הבעש"ט ואמר צריך אני לאמר עוד דבר אחד ולא הי'
 בדעתי לאמור אותו דבר אלא מפני ששמעתי דבר זה בג"ע
 בשמי והתחיל לאמור ור' אברהם הג"ל יצא פ"ש ממקומו
 ועמד נגד הבעש"ט עד שגמר וחזר למקומו וברכו בה"מ
 והתפללו ת"ע [תפלת ערבית] אחר התפלה אמר לר' פנחס

הוא ולא אחר הוא ולא אחר ואמר ר' פנחס מה ראית בו אמר לו אתה סבור ששתקתי לו כשגער בשעת קה"ת אבל המתנתי עד הסוף: ואספר לך בני כי ראיתי בלילה הזה חלום שנכנסתי לג"ע ובא שר התורה ואמר דבר תורה משמו של הבעש"ט וכשננעתי משנתי זכרתי הטיב ובאתי בשביל דבר זה לכאן וכמו ששמעתי כן שמעתי מפיו הקדוש. ואודת השבוי לא שמעתי מפי הרב הג"ל ושכחתי לשאול ממנו.

בסיפור זה יש הבדל מהותי בין שתי המהדורות: במהדורה העברית מופיע ר' פנחס מקאריץ, שהיה גוסס אז ביחד עם הרב מראוונע לאסוף כסף לצורך פדיון-שבויים, ומשמע שהבעש"ט שובת בקאמינקא נכנס לשבות בעיר כדי לבפש את עזרתו של הבעש"ט בתפקידו, ובדרך-מקרה נודמן אז גם אביו ר' אברהם אבא שעדיין היה אז ממתנגדי הבעש"ט. ומשפגש ר' פנחס מקאריץ באביו הוא מנסה לכוון את דרכו של אביו כך שלא ייפגש עם הבעש"ט, כדי שלא יגיע לידי התנגשות עמו. — ואילו במהדורת-אידיש אין ר' פנחס מקאריץ מופיע כלל (וגם לא בשום מקום אחר בכל הספר), וגבור המעשה הוא אביו ר' אברהם אבא (שנקרא במהדורת-אידיש אברהם בלבד). ומאחר שאין ר' פנחס מופיע כאן כלל, אין גם כל הדברים על השיחות והיחסים בין האב והבן התופסים את רובו של הסיפור במהדורה העברית.

במהדורה העברית לא נזכר שהעיירות מאריפאליע וקאמינקא סמוכות זו לזו תוך תחום-שבת ורק הנהר מפריד ביניהן, ולפיכך אין הפגישה בין ר' אברהם אבא ששבת במאריפאליע והבעש"ט ששבת בקאמינקא מובנת, — ואילו במהדורת-אידיש מבואר הדבר היטיב, ולפיכך הסיפור מובן. וכן אין במהדורת-אידיש כלל העובדה שאותה שבת שבת-ראש-חודש היתה, ושהוציאו שני ספרי-תורה וכיבדו את הבעש"ט בהוצאת ספר ראשון ואת ר' אברהם אבא בהוצאת ספר שני, ושהבעש"ט גער בו ואמר לאחד מן הקהל שיקחו את הספר השני מידו (דבר שלא יעלה על הדעת כלל שיעשה הבעש"ט לפני ארון-הקודש הפתוח כשספר-תורה בידו). לפי מהדורת-אידיש שבת ר' אברהם [אבא] כל השבת במאריפאליע, ורק לסעודה השלישית עבר לקאמינקא הסמוכה כדי לתהות על קנקנו של הבעש"ט.

ומאחר שבמהדורה העברית התחיל הסופר בר' פנחס מקאריץ שהלך לאסוף כסף לצורך פדיון-שבויים ולא פירש מי היה השבוי שהיה צורך לפדותו, הוסיף בסוף הסיפור הערת-שולים: „ואודות השבוי לא שמעתי מפי הרב הג"ל ושכחתי לשאול ממנו", אף שאין הדבר נצרך לענין כלל. לעומת זה נוספה במהדורת-אידיש בסוף הסיפור העובדה, שלאחר מעשה זה נתחבר ר' אברהם [אבא] לבעש"ט והיה לאחד ממקורביו — עובדה שלא נזכרה במהדורה העברית כלל. כל הסיפור במהדורת-אידיש הוא טבעי ומובן ומתקבל על הדעת — ואילו במהדורה העברית הוא מסורבל, סתום ובלתי מתקבל על הדעת.

פ. פרשת מחלתו ופטירתו של הבעש"ט

(לעיל ברשימה, מס' 93, 224)

שמעתי מהרב דקהילתינו בהיות הבעש"ט חולה קודם פטירתו לא שכב במשכב רק שנעש' כחוש וקולו נלקה והי' יושב בבית החבר דדותו ולא הי' בו כח לקרוא להמשרת שלו כשהיה צריך לו ותלה פעמן בבית גדול וחוט גמשך אליו לבית קטן שלו והבעש"ט מושך בחוט ונשמע קול הפעמן ובא אליו המשר' מ"א נכנס אליו רבי דוד פורקעס וז"ל מ"מ דק"ק מעזיבו ושאל אותו איזה דבר ומאיש אחד מק"ק באר שמעתי שהשאלה היה האיך להתפלל בעד החולה עם סיפורי מעשיות והתחיל לומר לו ובאמרו נחלהב מאוד ופניו הי' בוערות כלפידים וגמל פחד על ר' דוד הג"ל ורצה לברוח רק

צו דר ציילין פון פטירת מורינז ורבינו הרב הקדוש נזר ישראל וקדושו הרב מוה"ר רבי ישראל בעל שם טוב איז פיל צו שרייבין: מיר וועלין שרייבין בקיצור נמרץ: קודם כל דבר ער איז גיט גילעגין צו בעט נאר ער האט דעם כח ביטליק ווייס אן גיווארין אונ האט זיך גירעכט אז ער וועט נפטר ווערן דעם ערשטן טאג שבועות דש האט גיווערט עטלכי וואחין פר שבועות: אונ ער פלעגט זיצן בונגער אונ

מחמת שהיה עמו פא"פ לא יכול לצאת ובתוך כך באה בתו מי אריל תי ואמרה אל אביה עת לאכול כי פנה היום ומיד אול סומקא ואתא חיורא ושכב על מטתו לנוח ואמר לה בתי מה עשית לי ואמר ר' דוד הדין עמה כי עת הוא לאכול אמר הבעש"ט לא ידעת מי הי' כאן מצד אחד עמד אליהו ז"ל ומצד שני עמד רבי והם אמרו לי ואני אמרתי לך וכשבאה ובילבלה אותן הלכו ואמר הבעש"ט כי לקח נשמת בתו מן הפסוק אש דת למור ר"ת ארל...

אכתוב קצת מפטירתו שהי' הסתלקותו ביום א' דשבועות. בפסח שקודם זה הי' הרב מי' פנחס מקארץ אצל הבעש"ט ונחלש מעט ומפני זה בעי"ט האחרון של פסח הי' שקל' וטרי' אצלו אם לילך למקוה או לא והסכימה דעתו שלא לילך וביום ד' ש"פ בתפילה ראה איך שנגזר על הבעש"ט שיסתלק בקרוב מפני התעצמותו מאד נגד כת הש"ץ כמבואר לעיל במעשה יוה"כ כשרצו לשרוף ש"ס בבלי והתחיל הרב מוה"פ להתעצם בתפילה ולא הועיל ונתעצב מאד על שלא הלך למקוה כי אילו ראה דבר זה במקוה לדעתו הי' מועיל לזה ואחר התפילה שאל הבעש"ט אותו אם הלך אחמול למקוה ויאמר לו ויאמר הבעש"ט כבר נעשה מעשה כלום ואחר הפסח הי' חולי השלשול ועכ"ז הי' מתחזק מעט להתפלל לפני התבה ואותן התלמידים שהיו מוחזקים שיתעצמו בתפילה לא הודי' עם כלום ושלח אותם למקומות אחרים והרב מוה"פ הגי' לא נסע לביתו בליל שבועות נאספו אנשי סגולתו לנעור כל הלילה כחקון האר"י ז"ל ואמר לפניהם ד"ת על ענין הסדר וענין מ"ת בבקר שלח לאנשי סגולתו שיתאספו כולם וצוה לר' ליב קעסלר ועוד א' שכחתי שמו שיתעסקו בקבורתו ולמד אותם על גופו על כל אבר הראה להם סימנים איך נפשו נשאלת ונפטרה מאבר זה ואח"כ מאבר אחר כדי שיבינו על החולים כי הם מאנשי חברא קדישא: וצוה שיכנסו מנין להתפלל עמו וצוה שיתנו לו הסידור ואמר אשתעי עוד מעט עם הש"י ולאחר התפלה הלך ר' נחמן מהראדינקי לבהמ"ד להתפלל עבורו אמר הבעש"ט לחנם הוא מרעיש אם הי' יכול ליכנס בפתח זה שהייתי רגיל לכנס הי' פועל בתפילתו ובעת הזאת נכנס אצלו נשמת מת א' לתקן אותו וגער בו ואמר שמנים שנה אתה נע ונד ולא שמעת עד היום שאני בעולם צא רשע ותיכף אמר להמשרת רוצ' מהר בצווחה גדולה שיפנו מן הדרך כי הרגזתי אותו פן יזיק לאיזה אדם וכן הי' שהזיק בתולה א' בתו של השמש: וחזר המשרת ושמע שהבעש"ט אמר אני מוחל לך אותן שני שעות אל תענה אותי אמר לו המשרת עם מי רומע"ל מדבר אמר אין אתה רואה את מה"מ שהי' תמיד בורח ממני כדאמרי אינשי מגרשו למקום שגדלים פלפלין שחור' ועכשיו שנתנו לו רשות עלי נתרחבו כתיפיו ושמחה גדול עליו ואח"כ באו כל אנשי העיר לקבל פניו בי"ט ואמר לפניהם ד"ת: ואח"כ בעת הסעודה צוה להמשרת שיתן

[צ"ל: אין] וזין שטיבל ער האט קיינס ניש אריין גילאזט נאר א גלעקל איז ביא אים גיוועזין פלעגט ער אקלוגג צו טאן אז דר מש"רת זאל צו אים אריין גיין אז ער האט גי' דארפ"ט. ווייטער איז ער גיוועסין אליין און זייני לייט האבין זייער גישרינג און מתפלל גוזען תמיד בפרט הרב רבי גרשון הארדיינקער האט זייער גיארבעט מיט תפלות און מקחאות: האט דר בעל שם גיזאגט וואס רעשין זי אום זונשט איך האב אמאל גיקאנט מתפלל זיין אבר היינט איז נישט די צייט און מיין משפט וועט נישט קומן פאר קיין שום ב"ד ומלאך נאר פאר השי"ת שמו און ע"ש איז אן גיקומן אגרושר דאקטור קיין מעזבז האט דר עולם גיזאלט אז מען זאל נגיץ דעם דאקטור צו אים נאר מען האט מורא גיהאט אים דש זאגין: איז דארטין גוועזין דר אוסטרר רב רבי דוד האט מען אים גיהייסין ער זאל אים זאגין ווארום ער איז זייער חשוב גוועזין ביי אים: ווי רבי דוד האט דש גיזאגט זאגט ער צו אים דוד דו בישט זיך אויך טועה בדבר די האלשט מיך פאר אמענטש גלייך ווי אנדרי: ווי קומט צו מיר איין דאקטור: אז ע"ש איז גי' קומן יום טוב שבועות האט ער גיהייסין מען זאל ביא אים אויף זיין ווי ע"ש איז נאר ליכטיג גיזאגין האט ער גיהייסין דאזונין און נאך דעם דאזונין האט ער גיהייסין מען זאל עסין די מעלחעקי סעודה און האט גיהייסין שיקן נאך מעד וויא תמיד נאר ער האט נישט גיהייסין שהיות מאכין: דער קאמיסר איז גיקומן צו אים האט ער גיהייסין זיך ראש פנים צו דעקין און האט מיט אים גירעט ער האט גיזאגט דעם עולם אז ווען ער העט נפטר ווערן וועלין זיך אלי זייערשט שטעלן און וועלין נישט גיין איז און גוועזן ווייטער וואש ע"ש האט זיך גיטאן קאן מען דא נישט שרייבן ע"ש איז זייער פיל צו שרייבן די ע"ש איז גיקומן חצות היום יצאה נשמתו בקדושה ובטהרה זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

[מין] דבש בצלוחית גדולה ונתן בקטנה אמר אין שלטון ביום המות אפי' הגבאי אינו ציית אותי ואח"כ אמר צ"כ

גמלתי עמכם חסד ועכשיו תגמלו עמי חסד ואה"כ הלך לבהכב"בוד [1] ורצה המשרת לילך אחריו שאל אותו מה יום מיומים שאתה רוצה לילך אחרי מה ראית בי ולא הלך אחריו גם אמר להם הסימן שכאשר יפטור יעמדו השני זייגערש ובבואו רחץ ידיו והזייגר גדול עמד וסבכו אנשיו אותו שלא יראה עמידת הזייגר אמי להם שעמד הזייגר ואין אני דואג על עצמי כי יודע אני בבירור שאצא מפתח זה ותיכף אכנס בפתח אחר וישב על מסתו וצוה שיעמדו סביב מסתו ואמר להם ד"ת על עמוד שעולין מג"ע תחתון לג"ע עליון וכן בכל עולם ועול' האין הוא בעש"ן ובביאר על סדר עבודה וצוה להם לאמר ויהי נועם ושכב וישב כמה פעמים וכיוון בכוונות עד שלא שמעו חיתוך אותיות וציווה לכסות אותו בסדין והתחיל להודיע ולחרוד כמו בש"ע ואה"כ נח מעט מעט וראו שעמד הזייגר הקטן והמתניו עד בוש והניחו נוצה על חוטמו וראו שנפטר: כ"ז שמעתי מר' יעקב מק"ק מעזיבו שנפטר באה"ק והרב אמר שר' ליב קעסלר ראה יציאת נשמתו כמו שלהבת מרא' תכלת: פ"א בא ר' ליב הג' להבעש"ט כמה שבועות קודם פטירתו ואמר לו שבחודאי ימות ואמר ר' ליב הג' ראש ועינים תחת עינים וכ' ולא רצה הבעש"ט ואמר יחזירו לי מה שנטלו ממני זה ערך שנה ולא רצה לחיות כי למה לו חיים כזה.

פרשת מחלתו האחרונה ופטירתו של הבעש"ט מתוארת במהדורה העברית בשני מקומות: באמצע הספר (דף ט"ז ע"ב) וקרוב לסוף הספר (דף ל"ה ע"ב — ל"ו ע"א). ואילו במהדורת-אידיש רק במקום אחד, בפרק האחרון שבספר.

בעלי שתי המהדורות גם יחד מדגישים, שאין הם מתארים את פרשת הפטירה כולל, אלא מקצתה. בעל המהדורה העברית כותב בראש דבריו בפירוש: „אכתוב קצת מפטירתו". ובעל מהדורת-אידיש כותב בראש הפרק, שאפשר להאריך ולספר הרבה על פטירת הבעש"ט, אבל הוא יכתוב „בקיצור נמרץ", וכן הוא חוזר וכותב בסוף הפרק, שהוא גם סוף הספר כולו, שיש עוד הרבה לכתוב בפרשה זו, אבל אי-אפשר לכתוב כאן.

אולם בעלי שתי המהדורות בחרו לספר דברים שונים לחלוטין. יש בזו מה שאין בזו, ויש בזו מה שאין בזו, ומעטים הדברים המשותפים לשתיהן.

חמשה אישים שזכרו במהדורה העברית בקשר לפרשת מחלתו ופטירתו של הבעש"ט, והם אדל בתו של הבעש"ט, ר' דוד פורקעס, ר' פנחס מקאריץ, ר' ליב קעסלר, ר' נחמן מהורודנקא, לא נזכרו במהדורת-אידיש. לעומת זה נזכרו במהדורת-אידיש בפרשה זו שני אישים אחרים, ר' גרשון האר-דיינקער ור' דוד אב"ד אוסטרהא, שלא נזכרו כלל במהדורה העברית.

רוב העובדות המרובות בפרשת הפטירה שנכללו במהדורה העברית אין להם זכר במהדורת-אידיש. לעומת זה כלולות במהדורת-אידיש כמה עובדות שלא נזכרו במהדורה העברית, ואלו הן: שהבעש"ט ידע מראש שיום פטירתו יהיה יום א' דשבועות; שהבעש"ט אמר שדינו יבוא לא לפני בית-דין של מעלה ולא לפני מלאך אלא לפני הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו; שנודמן בימי מחלתו רופא גדול למזיבו ורצו להביאו אל הבעש"ט, והבעש"ט התנגד לכך ואמר שאין הוא כשאר בני-אדם ומה לו ולרופא; שמושל העיר בא לבקרו לפני מותו, והבעש"ט ביקש שיכסו את פניו בשעת הביקור וכך דיבר אתו; שהבעש"ט נפטר בחצות-היום.

ההבדל המהותי הרב בין שתי המהדורות לגבי פרשה חשובה זו דווקא מעיד שוב, שמהדורת-אידיש האנונימית אינה תלויה כלל במהדורה העברית שנדפסה בקאפוסט, ותורגמה איפוא מתוך מקורות שבכתב-יד.

10. פרשת נסיעתו של הבעש"ט לארץ-ישראל

(לעיל ברשימה מס' 4, 189, 34, 208)

ענין רצונו של הבעש"ט לעלות לארץ-ישראל נזכר ב„שבחי הבעש"ט" בכמה מקומות: (א) בסיפור על חבורת-גולנים שהבעש"ט שימש שופט ומפטר ביניהם, מסופר שפעם הציעו לו הגולנים להעבירו בדרך קצרה לארץ-ישראל, דרך מערות ומחילות, והבעש"ט התחיל לילך עמהם עד שהגיע לנחל-מים, והניחו הגולנים קרש על המים ועברו, וכשעמד הבעש"ט לעבור ראה שכאן

הוא „להט החרב המתהפכת“, וחזר בו. סיפור זה, שמשמעותו הסמלית עמוקה וברורה, נכלל בצורה כמעט שווה בשתי המהדורות. (לעיל ברשימה, מס' 4).

ב) בסיפור על ביקורו של הבעש"ט אצל האחים החוכרים וגבירים מסלוצק (לעיל ברשימה, מס' 189) מסופר שבבעש"ט השתדל אצל אחד האחים, ר' שמואל, שסייע לו בכספו לנסוע בדרך היבשה לארץ-ישראל. אף סיפור זה נכלל בשתי המהדורות, ואף שאין הבדל מהותי ביניהן אביא כאן שתי הנוסחאות זו לעומת זו, כי הנוסח במהדורת-אידיש ברור ומובן יותר:

ולמחר עשה [ר' שמואל] סעודה גדולה ודיבר עמו [הבעש"ט] אודות הליכות אח"כ כי הי' רוצה שישלח אותו [הגביר] ביבשה, ושאל [הגביר] להבעש"ט כמה הוצאות צריך ע"ז והשיב כי צריך ס' אלף רחיצה, והשיב לו [הגביר] דבר קטן הוא והבטיחו שישלח לו מעות בכל שנה על פרנסתו והבעש"ט חשב כי אינו חושש על פרנסתו כי עיקר שיוכה להיות שם באה"ק.

און האט מארגין פון זיינע וועגן גימאכט איין סעודה: און האט מיט אים גירעט מכה ארץ ישראל האט דר בעל שם וויל פארין קיין ארץ ישראל מיט דר יבשה: האט ער אים גיפרעגט ווי פיל דארף דש אן טרעפין האט ער אים גיזאגט: זאגט ער דש איז ביי מיר אגישעפט⁶: און האט אים מבטיח גוועזן אז ער וועט אים שיינקען אלי ימאר אוף פרנסה: און דר בעל שם האט דאש גאר ניט גימיינט מכה פרנסה אין ארץ ישראל נאר ער האט גיחאלט ער זאל אן קומן קיין ארץ ישראל.

לפי סיפור זה ניתן לקבוע את הזמן שבו נתן הבעש"ט דעתו לנסוע לארץ-ישראל, כי כבר הוכיח ישראל היילפרין⁷, שביקורו של הבעש"ט אצל האחים בסלוצק חל בסוף שנות השלשים, היינו בשנות תצ"ט-ת"ק לערך, וזה מתאים לאגדה שבפי החסידים שהבעש"ט רצה להיפגש בא"י עם ר' חיים י' עטר, והלה עלה בשנת תק"א, לאחר שהתכוון לכך במשך שנתים באיטליה⁸.

ג) בסיפור על ראשית התקרבותו של ר' יעקב יוסף מפולנאה לבעש"ט נאמר, שלאחר מעשה שהיה התחיל ר' יעקב יוסף נוסע אל הבעש"ט, אבל בינתיים נסע הבעש"ט לא"י, ואז נפסק הקשר שביניהם, ורק משחזר הבעש"ט מנסיעתו שנכשלה, התחיל ר' יעקב יוסף נוסע אליו בקביעות, (לעיל ברשימה, מס' 34). סיפור זה נתנסח בשתי המהדורות בנוסח שונה, ואביא כאן את החלק הנוגע לנסיעה לא"י בשתי הנוסחאות זה לעומת זה:

שמעתי מהרב המפורסם החסיד הרב הגדול החסיד האב"ד מק"ק פולנאי איז פריי גוועזין איין רב בק"ק שאריגראד האט ער גייערעט אז דר בעש"ט איז אין מאהלוב האט ער זיך מייסב גוועזין חאטשי ער האט ביז אהער ניט גיהאלטין היינט איז אים אין זין ארין גיקומן פארט פארין צום בעש"ט ... און איז גיפארין ... נאר דר בעל שם איז באלד ניט לייג דר נאך אוועק גיפארין לא"י האט ער זייער גיביינקט נאך אים: און אז דר בעל שם איז צו ריק גיקומן פון מיטן וועג און איז גיבליבין זיין היא ער זאל שוין ניט פארין קיין ארץ ישראל האט הרב הג"ל אן גיהובן צו פארין צום בעל שם וכו'.

שמעתי מהרב המפורסם החסיד וחכים דק"ק פולנאה שהי' אב"ד בק"ק שאריגראד שמעתי שהי' בעש"ט בא לק"ק מאהליב אמר כלבו אסע גם אני כי לא היה עדיין חסיד ונסע ... ואח"כ נסע הבעש"ט לא"י ונשארתי משומם עד שחזר אז התחלתי לנסוע אליו וכו'.

6 בתמידה, כלומר, כלום עסק זה גדול הוא בעיני, אין זה אלא דבר מועט.

7 י. היילפרין, גזירות וחסידות. — ברבעון „ציון“, שנה כ"ב (תשי"ז), עמ' 56-67. — כמה מסקנות שהסיק היילפרין שם מתוך השוואת תעודות היסטוריות אחרות בענין זה, מתאשרות ע"י נוסח מהדורת-אידיש: הוא אוסר, „הסכום הנקוב ב„שבחי הבעש"ט“ העברי (ס' אלף) הוא ציורי, משמעו הון רב“. ואמנם במהדורת-אידיש לא נזכר הסכום כלל, וכן אומר היילפרין שהכינוי „דזירואפצעס“ (חוכרים) ב„שבחי הבעש"ט“ אין פירושו חוכרי בית-מדינה או פונדק אלא חוכרי כפרים ונחלאות, ואמנם במהדורת-אידיש נתפרש הכינוי כך: „זיזא וועגן גיזען דרואוועס ביין דוכס ראדזוול אין זייני גיטל און זעגן גרושי חשובים גווען גרושי שררות זיזא האבן אייז גר בויאט אגרושין בנין און גרושי פלאצין“, הכל כפי שתיאר היילפרין שם תוך צירוף מקורות אחרים. ל„שבחי הבעש"ט“ במהדורה העברית.

8 א. יערי, אגרות ארץ-ישראל, תל-אביב תש"ג, עמ' 244 ואילך, ובאגרת ר' אברהם גרשון מקיטוב, שם, עמ' 283-284.

במהדורה העברית נזכר איפוא כאן שהבעש"ט נסע לא"י וחזר, והקורא עשוי לחשוב שהבעש"ט הגיע לא"י, שהה שם כמה ששהה וחזר, ולא נרמז כלל שנסיעתו נכשלה ושחזר באמצע הדרך ושבתיגועו לביתו גמר בלבד שלא לחזור לנסות עוד לנסוע לא"י. ואילו במהדורת-אידיש נאמר בפירוש שהבעש"ט חזר מאמצע הדרך ושגמר בלבד להשאר בחוץ-לארץ ולא לנסוע עוד לא"י.

(ד) עצם נסיעתו של הבעש"ט שנפסקה באמצע הדרך, בסטאמבול, וששימשה נושא לאגדות רבות בפי החסידים⁹, לא זכתה לסיפור מיוחד ב"שבחי הבעש"ט", ובמהדורה העברית אף לא נזכרה במלה אחת ואף לא ברמז קל. ואף-על-פי שגם במהדורה העברית נכלל סיפור אחד על פעולתו של הבעש"ט בסטאמבול (לעיל ברשימה, מס' 208) לא ראה הכותב כל צורך להסביר לקוראיו כיצד נתגלגל הבעש"ט ממוזיבו לסטאמבול ולשם מה בא לשם. ואילו במהדורת-אידיש מוסבר הדבר היטיב בראש הסיפור, ומסופר בפרוטרוט על נסיעתו של הבעש"ט לא"י ועל כשלונות: "אז דר בע"ש איז גועסין אין שטאמבול איז ער גפארין קיין ארץ ישראל מען האט אים פון אובין ניט גילאזט דאס איז פיל צו שרייבן די רעכטי מעשה ווי עס האט זיך מיט אים גפירט דארטן ביז ער האט זיך גמוזט אהיים אום קערן דר ווייל ער האט זיך גישפארט פארן קיין ארץ ישראל איז ער גועסן איין צייט אין שטאמבול".

יתר על כן: במהדורת-אידיש נוסף באותו פרק עוד סיפור שני על פעולתו של הבעש"ט בסטאמ-בול, שלא נכלל במהדורה העברית כלל (עיין לעיל פרק ה', סעיף 1), ואף בראש סיפור זה ראה הכותב צורך לחזור ולספר על נסיעת הבעש"ט לא"י. ואלה דבריו שם: "מיר האבין שוין אויבן גישריבן אז דער בעל שם איז גיזעסין אין סטאמביל איין לאנגי צייט קרוב צו אייאר ווארום ער האט גיוואלט פארן קיין ארץ ישראל אונ מיהאט אים פון אובין ניט גילאזט דר סוף איז גוועזן ווייל ער האט זיך זייער גישפארט צו פארן מיט גרושי תפלות אונ זאכין האט מען מן השמים פון אים אוועק גינזמן זיין חכמה און זיין תורה כדי ער זאל זיך מוזן אום קערן אהיים ער זאל ניט פארן קיין ארץ ישראל".

אם נצרף את כל הענינים הנזכרים לגבי נסיעת הבעש"ט לא"י זה לזה, ונתבונן בנוסחאות המק-בילות שבשתי המהדורות, נראה שבמהדורה העברית יש מגמה בולטת לעבור בשתיקה על אי-הצלחתו של הבעש"ט להגיע לארץ-ישראל מחוץ-חפצו — הכשלון היחיד בחייו, ודוקא במעשה שהיה צריך להיות המעשה המכריע בחייו. לפיכך כבר בסיפור על ר' יעקב יוסף הכהן מפולנאה, שנחקר לבעש"ט, אבל הקשר ביניהם נפסק במשך כל ימי נסיעתו של הבעש"ט לארץ-ישראל, הוא כותב בסתם: "ואח"כ נסע הבעש"ט לא"י ... עד שחזר", ואינו מרמז כלל שהבעש"ט לא הספיק להגיע לארץ-ישראל (לעיל סעיף ג'). ולפיכך גם בסיפורו על מעשי-נפלאותיו של הבעש"ט בסטאמ-בול אין הוא מגלה כלל כיצד הגיע הבעש"ט לסטאמבול, כדי שלא יאלץ לספר על הפסקת הנסיעה לארץ-ישראל באמצע הדרך, ושהבעש"ט שהה בסטאמבול שנה תמימה במאמציו להגיע לארץ-ישראל ולא עלה בידו. ולפיכך גם השמיט את הסיפור השני על מעשי נפלאותיו של הבעש"ט בסטאמבול (המופיע במהדורת-אידיש), שכן כל עצם הסיפור הזה לא יהא מובן כלל אם לא ידע הקורא, שמחמת התעקשותו של הבעש"ט לעלות לארץ-ישראל ניטלו ממנו חכמתו ותורתו — ואת זה לא רצה לספר, ולפיכך השמיט את הסיפור כולו. ואילו במהדורת-אידיש מופיעים שני הסיפורים על מעשי הבעש"ט בסטאמבול, ובשניהם מסופר שהבעש"ט שהה בקושטא בדרכו לארץ-ישראל, ושנאלץ לאחר שנה להפסיק נסיעתו ולחזור. וכן הוא מספר זאת בסיפורו על התקרבות ר' יעקב יוסף מפולנאה אל הבעש"ט, ואף אינו מעלים מקוראיו שהבעש"ט לאחר שנכשל נסיונו הראשון ויתר על נסיון נוסף וגמר בלבד שלא לחזור ולנסות להגיע לארץ-ישראל, כי ראה שמן השמים עיכבוהו.

9 עיין הרב ברוך דוהוביצקי, שלש נוסחאות לנסיעת זקני הבעש"ט זצ"ל לארץ ישראל. — "ידע עם", כרך ו', קובץ א"ב (אביב תש"ך), עמ' 41-44; עדת צדיקים למיכאל לוי פרומקין, לבוב תרכ"ה, דף [5]; קהל חסידים החדש, לבוב תרס"ו, סימן כ"ג, ועוד.

ז. שמות האנשים שנוכרו במהדורת-אידיש¹⁰
(האותיות מרמות לסימני הפרקים)

אבא אב"ד קרעווע י"ז	וואלף קרעס י"ט, כ"ג, ל"א, מ"ב, נ"ב	יצחק אב"ד המבורג ע"ג
אברהם (אביו של ר' גרשון מקיטוב) ה'	זאב וואלף ב"ר מיכל מלינץ נ"ב	יצחק אחיו של ר' יוסף קאמינקר כ"ה
אברהם (אביו של ר' פנחס מקארעץ) פ"ב	חיים אב"ד שדה לבן י"ז	ע"א
אברהם פודלסקער מ"מ שדה לבן כ'	חיים [צאנז] מבראד כ"ב (בסופו)	יצחק וראבליר ע"ג
אברהם אבא פרנס ועד ד' ארצות ס"ט	חיים פלאסקעוויץ ס"ט (הראשון)	ישראל שאפיר ממאהליב נ"ו
אדם בעל שם ובנו ג"ד, י"ט (בסופו)	חנה אשתו של הבעש"ט ה"ו, ט, י"ד, ס"ב	ליב (שעשה תשובה בלילה על פה שעשה ביום) כ"ח
אהרן (אחיו של ר' גרשון מקיטוב) כ"ט	טויבי אשתו של ר' שמואל מסלוצק ס"ט (השני)	ליב כהן ממוריטש ע"ד
אהרן קארלינר ל"ד	יאקיל (שקרא מהמחזור לפני הבעש"ט) י"ט	ליב מוכיח מפולנאה כ"ט, מ"ה, נ"א
[אחיה השילוני] רבו של הבעש"ט י"ט, נ"ב	יהודה ליב המוכיח מפולנא. עיין: ליב מוכיח	ליב קאמינקר ל"א
אייזיק בנו של ר' דוד אב"ד אוסטרהא כ"א, כ"ב	יואל מ"מ נעמרוב י"ט	ליכיש מעזריטשער ע'
אייזיק רבי ליפשי, מגיד במזיבוז כ"א	יואל מסשודנוב בן ר' יוסף מוכיח ע"ה	מאטיל מפולנאה מ"א
אליה מסאקלובקי נ"ד	יוזפא מאוסטרהא ע"ג	מאיר מפולנאה ע"א
אליעזר אב"ד אמשטרדם נ"ב, ע"ה	יונה סוחר בליפסקי נ"ט	מיכל דיין בהורנא נ"ב
אליעזר אבי הבעש"ט א"ב	יונה קאמינקר כ"ד	מיכל המגיד מולאטשוב נ"ו, ע"ט
ברוך קאמינקר כ"ד, ל"ה, ל"ח	יוסף דייטש (אשכנז) כ"ו, ל"ג	מיכל מלינץ נ"ב
ברוך ש"ץ במזיבוז, זקן חתנו של הבעש"ט ס"ב	יוסף חזקעס מאליק ס"ב	מיכל ממוריטש ע"ד
גדליה מסלוצק ס"ט (השני)	יוסף מגיד במזיבוז כ"ו, נ"ח	מענדיל (מחיתבסק) ל"ד
גרשון הארדיינקער פ"ג	יוסף מייאמפלי בן ר' מיכל מולאטשוב נ"ו	מענדיל מבאר כ"ג
גרשון קוטער ה"ו, ט, ט"ו, י"ז, י"ט, כ"ט, מ"ב, מ"ד, נ"ה, ס"א, ע"ו, ע"ח	יוסף מלמד מחמעלניק ל'	מרדכי משאריגראד מ"ד
דוב בער המגיד ממוריטש כ"ג, ל"ב, ל"ד, ל"ה, נ"ב, ע"ד, ע"ט	יוסף מעזריטשער (מלמד) ע', ע"ג	משה אב"ד קיטוב ד'
דוד אב"ד אוסטרהא כ"א, פ"ג	יוסף קאמינקר כ"ד, כ"ה, ע"א	משה (הארבטר) מנעמרוב מ"ו
דוד אב"ד טשטשלינק (בן ר' שמעל מווערחוקי) ל"ו	יחזקאל אב"ד יאמפלי ופראג (לנדא) ע"ג [נדפס בטעות: יחיאל]	משה קעדש (מלמד) מ"ב
דוד מקארטשוב ס"ט (הראשון)	יחיאל חתנו של הבעש"ט ס"ב	נחמן הארדיינקער ל"ט, מ, נ"ב
דוד מקלייבור ט"ו	יחיאל אב"ד קאזלי והראני י"ט, נ"ג, ע"ג	נחמן קאסער ע'
דוד פורקעס י"ט, מ"ב, ס"ז	יעקב גיסו של הבעש"ט י"ז	נע (נגיד מקורב לבעש"ט) ס"ג
דוד צערנעס ס"ז	יעקב האני פאליד ל"ו	סענדר שוחט בנעמרוב י"ט (בסופו)
הירש בנו של הבעש"ט נ"ב	יעקב שהכין רפואות בשביל הבעש"ט ס"ב	שבחי צבי י"ט, מ"ט, ע"ה
הירש מקרעמינעץ מ"ד	יעקב שופר הבעש"ט כ"ב, ל"ו, ס"ט	שלום מארץ המערב בירושלים ע"ח
הירש סופר הבעש"ט כ"ב, ל"ו, ס"ט (השני)	מ"ד, ע"ה	שמואל מסלוצק ס"ט (השני)

10 מי שישווה מפתח זה למפתח האנשים שנוכרו במהדורה העברית (במהדורת בנימין מינץ, תל-אביב תשכ"א, מבוא עמ' 21-20) יראה, שמבין 120 שמות לערך שנוכרו במהדורה העברית, למעלה ממחציתם לא נזכרו במהדורת אידיש, ומאידך 24 אנשים שנוכרו במהדורת-אידיש, לא נזכרו כלל או לא נזכרו בשמותם במהדורה העברית.

קטעי-מקרא בבר

כ"י זה מחזיק 5 דפי (להלן: כ"א), והחמישי מקור ופסוק ת"י לסיר

דף 1 שלם הוא, וא בדף 1 יש 25 שורות ב ס"מ. בדפים 1 ו-3 חס ומקומות רבים שבהם הקטע מחזיק חלקים צפ"ג, יב—חגי א, ט ואילו בין 2 ל-3 ובין מפרידות נקודתיים.

כ"א עדיין מעוגן ב הטברני. אכן, נעלמו מ בבליים עתיקים; כ"א בבלי טהור הוא בכלול דיאס מאצ'ו "בבליים" העליון, שמבטאם בד הארמי שביסוד מהדור Eb 24 לפי סימונו ניקודו של כ"א נשת

- הקיצורים המשמשים
- יטריך = 148-159 (0)
- דלמן = Leipzig 1905
- כ"פ = כתביד הנביא
- פורת = א. פורת, לשון
- ש = 1953-1962
- BHB = 113-137 (8)
- MdO = Leipzig 1913
- MT = ylonischen
- Leipzig 1902
- = z כ"י בריטיש